

NACIONALNI PROGRAM FINANČNEGA IZOBRAŽEVANJA

Pripravila Medresorska delovna skupina za pripravo Nacionalnega programa finančnega izobraževanja, ustanovljena s Sklepom Vlade Republike Slovenije št. 02401-24/2009/3 17. 12. 2009

Ljubljana, oktober 2010

POVZETEK

Finančno izobraževanje postaja zaradi dinamičnih, hitro razvijajočih, svetovno povezanih in zapletenih finančnih trgov vse pomembnejše. Vse bolj zapletene in zahtevne postajajo tudi finančne potrebe posameznikov, ki si lahko s finančnim izobraževanjem izboljšajo razumevanje finančnih produktov/storitev in konceptov ter razvijejo sposobnosti, ki jih potrebujejo za izboljšanje finančne pismenosti.

Nacionalni program finančnega izobraževanja (v nadaljnjem besedilu: NPFI) je program za sistematično in usklajeno prizadevanje dviga posameznikove finančne sposobnosti. K temu Republiko Slovenijo zavezuje tudi Resolucija o nacionalnem programu varstva potrošnikov 2006–2010 (Uradni list RS, št. 114/05; v nadaljnjem besedilu: resolucija) in pristopni program Republike Slovenije za vstop k Organizaciji za ekonomsko sodelovanje in razvoj (v nadaljnjem besedilu: OECD).

Izhodišče, ki ga potrjujejo različne evropske študije, je, da posamezniki ne vedo, na koga bi se obrnili, ko potrebujejo finančni nasvet. Ankete so pokazale, da se posamezniki v tovrstnih primerih zanašajo na nasvete družine in prijateljev, nasvet finančnega ponudnika pa je najpogosteje povezan s finančnim vložkom v finančne produkte/storitve, in pogosto niso vezane na dejanske potrebe tega posameznika.

Potrošniške organizacije poudarjajo, da je ne glede na velik pomen finančnega izobraževanja pomembno, da tudi ponudniki finančnih produktov/storitev ponujajo jasne in popolne informacije, saj se na ta način odpravljajo tržne nepravilnosti. Tudi finančna industrija (npr. Evropsko bančno združenje – EBF in Evropsko združenje družb za upravljanje – EFAMA) poudarja pomen partnerstva in odprtega komuniciranja s potrošniki kakor tudi spodbujanje finančnega izobraževanja.

NPFI po zgledu evropskih praks spodbuja sodelovanje javnega sektorja z neprofitnimi organizacijami, gospodarskimi družbami, združenji in zbornicami, nevladnimi organizacijami itd. z jasno razmejenimi pristojnostmi. Zaradi različne vloge v družbi so različne tudi njihove dejavnosti za doseganje ciljev tega programa. Ne glede na to je z vidika oblikovanja politike finančnega izobraževanja v Republiki Sloveniji za vse udeležence pomembno, da je posameznik na eni strani sposoben jasno izraziti svoje potrebe, po drugi strani pa, da dobi ustrezno nepristransko in brezplačno osnovno informacijo, ki jo razume in jo je sposoben primerjati z drugimi informacijami.

NPFI prepoznava probleme in predlaga rešitve, ki bi posamezniku omogočale ločiti pomembne informacije o finančnih produktih/storitvah od tržnih nasvetov in obvestil (z vidika trženja posameznega finančnega produkta/storitve ter tudi njihovega ponudnika), ter rešitve, ki bodo zagotovile dostopnost nepristranskih, poštenih, konkretnih, kakovostnih in lahko razumljivih informacij, ki krepijo sposobnost posameznika, da se premišljeno in odgovorno odloča.

Finančno znanje in razumevanje, veščine in sposobnosti ter odgovornost so brez pomena, če jih posameznik ne zna uporabljati v praksi. V mnogih evropskih državah (npr. Nemčiji, Veliki Britaniji, Avstriji, Nizozemski in Franciji) uveljavljene sheme finančnega izobraževanja upoštevajo različne potrebe posameznikov, ki so odvisne od starosti, stopnje prihodka, materialnega položaja, izobrazbe, načina razmišljanja, interesov, njihovega področja dela, itd. NPFI uporablja enak pristop in na podlagi državnih in evropskih dobrih praks vsebuje rešitve ciljno usmerjenih shem finančnega izobraževanja, primernih za slovensko okolje.

Ker se posamezniki v Republiki Sloveniji izobražujejo na različne načine (formalno, neformalno), ni mogoč enoten način, ki bi ustrezal vsem. Zaradi navedenega bi se morale informacije širiti na različne načine in biti medsebojno povezane, posodobljene in usklajene. Ker je mogoče tovrstne informacije širiti z višjimi ali nižjimi stroški, kar je odvisno od uporabljene poti (objava na internetu, izdajanje brošur, letakov, priročnikov, objav v časopisih, radiu, TV, uvajanju v šolske učne načrte, organiziranja okroglih miz, konferenc, predavanj, kampanj), NPFI razlikuje med kratkoročnimi in dolgoročnimi dejavnostmi za dosego usmerjenega finančnega izobraževanja.

Da bi informacije dosegle svoj namen, bi morale biti dane posameznikom neposredno, npr: na delovnem mestu, v učilnicah/predavalnicah, doma, andragoških zavodih in podobno. Finančno izobraževanje je danes posredno z različnimi učnimi predmeti že vključeno tudi v splošni učni načrt za osnovne in srednje šole, vendar bi bilo dobro razmišljati v smeri bolj sistematične in celovitejše vključenosti v učne načrte splošnega izobraževanja na stopnji osnovne in srednje šole (npr. v medpredmetne povezave).

NPFI vsebuje (i) opredelitev osnovnih pojmov, (ii) analizo stanja programov, ki vključujejo finančno izobraževanje, (iii) prepoznavanje problemov, povezanih s finančno izobraženostjo, in (iv) predloge kratkoročnih ter dolgoročnih rešitev, pri čemer so se upoštevale trenutne gospodarske razmere.

KAZALO

POVZETEK.....	2
1 Uvod.....	6
1.1 Raziskave o finančni pismenosti v Republiki Sloveniji	6
1.1.1 Raziskavi Andragoškega centra Republike Slovenije o pismenosti	7
1.1.2 Raziskava Statističnega urada Republike Slovenije	10
1.2 Opredelitev pojmov	13
1.3 Finančno izobraževanje	14
1.4 Preventiva.....	17
1.4.1 Kompleksnost individualnih potreb in odločitev	17
1.4.2 Kompleksnost finančnih produktov/storitev:	17
1.5 Univerzalnost	18
1.6 Usmerjanje in svetovanje	18
1.7 Opredelitev možnih izvajalcev.....	18
2 Analiza trenutnega stanja programov finančnega izobraževanja	19
2.1 Bančništvo	19
2.2 Zavarovalništvo.....	21
2.3 Trg kapitala	25
Članice ZDU – GIZ so sprejele kodeks poslovanja, ki zavezuje vse članice združenja.	26
2.4 Varstvo potrošnikov.....	26
2.5 Šolsko izobraževanje	28
3 Prepoznavanje problemov, povezanih s finančno izobraženostjo	30
3.1 Splošno.....	30
3.2 Ugotovljeni problemi.....	31
Splošni problemi na finančnih trgih:.....	31
Področje zavarovalništva:.....	32
Področje bančništva:	33
Področje investicijskih skladov/družb za upravljanje.....	34
3.3 Izobraževalni sistem.....	35
3.4 Merjenje učinkovitosti izobraževalnih programov	36
4 Predlogi rešitev prepoznanih problemov.....	38
5 Izobraževalne sheme finančnega izobraževanja	39
5.1 Splošno.....	39
5.1.1 Izobraževalna shema Otroci v vrtcih	41
5.1.2 Izobraževalna shema Otroci v osnovnih šolah	41
5.1.3 Izobraževalna shema Mladostniki v srednjih šolah.....	42
5.1.4 Izobraževalna shema Mladi odrasli na visokih/višjih šolah	42
5.1.5 Izobraževalna shema Mladi odrasli zunaj formalnega izobraževalnega sistema	43
5.1.6 Izobraževalna shema Odrasli zaposleni.....	44
5.1.7 Izobraževalna shema Starejši prebivalci	45
5.1.8 Posebne ciljne skupine (brezposelni, socialno ogroženi, finančno izključeni)	46
5.1.9 Izobraževalna shema Izobraževalci	47
5.2 Kratkoročne rešitve	48
5.3 Dolgoročne rešitve	48
6 Predlogi ukrepov in nalog za izvedbo predlaganih rešitev	49
6.1 Osrednja spletna stran.....	49
6.1.1 Oblikovanje osrednje spletne strani in usklajevanje dejavnosti.....	49
6.1.2 Uredniški odbor.....	50
6.1.3 Točka za stike.....	50
6.1.4 Ocena finančnih učinkov	50
6.2 Izdaja brošur	51
6.3 Organiziranje medijskih dejavnosti	51
6.4 Izobraževanje izobraževalcev	51

6.5 Pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja.....	52
6.6 Razvijanje novih poti izobraževanja	52
7 Sklep	53

1 Uvod

Izhodišča za pripravo NPFI v Republiki Sloveniji so resolucija ter priporočila, ki jih je Republika Slovenija sprejela v pristopnem procesu k OECD in so usklajena tudi s smernicami Evropske komisije (v nadaljnjem besedilu: EK).

Krovni zakon, ki določa temeljne pravice potrošnikov v odnosu do ponudnikov blaga in storitev na trgu, je Zakon o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 98/04 – drugo uradno prečiščeno besedilo, 126/07 in 86/09; v nadaljnjem besedilu: ZVPot). 67. člen ZVPot je tudi pravna podlaga za sprejetje resolucije, ki opredeljuje prednostne cilje na vseh področjih, ki vplivajo na položaj in interese potrošnikov na trgu. Resolucija je podlaga za usklajeno delovanje vseh deležnikov v državi na področju varstva potrošnikov, vladnih in nevladnih organizacij, kot eno od prednostnih področij pa posebej omenja finančne storitve.

V pristopnem procesu Republike Slovenije k OECD se je izkazalo, da članice te organizacije finančnemu izobraževanju namenjajo veliko pozornosti in tudi od Republike Slovenije pričakujejo, da bo razvila program finančnega izobraževanja na državni ravni.

Načela in dobre prakse finančnega izobraževanja in ozaveščanja OECD iz leta 2005, 2008 in 2009, ki naj bi bila v pomoč pri prizadevanjih za začetek izvajanja programov finančnega izobraževanja, so potrdile vse njene članice, v pristopnem procesu pa se je z njimi strinjala tudi Republika Slovenija. Načela OECD so skladna tudi z načeli EK za zagotavljanje kakovostnih shem finančnega izobraževanja¹:

- Priporočilo Sveta o načelih in dobrih praksah za finančno izobraževanje in ozaveščanje C (2005) 55/REV1,
- Priporočilo Sveta o dobrih praksah na področju finančnega izobraževanja in ozaveščanja o kreditih C(2009)62,
- Priporočilo Sveta o dobrih praksah za večjo ozaveščenost o tveganjih in izobraževanje o vprašanih glede zavarovanja C (2008)22,
- Priporočilo Sveta o dobrih praksah za finančno izobraževanje na področju zasebnega pokojninskega zavarovanja C (2008)23.

1.1 *Raziskave o finančni pismenosti v Republiki Sloveniji*

Največja omejitev priprave NPFI je, da temeljite raziskave, namenjene zgolj finančni pismenosti na državni ravni, v Republiki Sloveniji še ni bilo. To ni presenetljivo, saj je koncept »finančne sposobnosti posameznika« dobil pomen šele v zadnjih nekaj letih zaradi gospodarskih in demografskih sprememb. Pri tem Republika Slovenija ni izjema v mednarodnem smislu, saj je tudi v državah, ki že imajo razvite programe finančnega izobraževanja, takih raziskav relativno malo. OECD je na podlagi anket v svojih članicah, ki izvajajo programe finančnega izobraževanja, izdala načela in priporočila, ki so pripomoček in merilo za snovanje programov finančnega izobraževanja, na katera se opira tudi NPFI. Zaradi ugotavljanja učinkovitosti programov finančnega izobraževanja, merjenja trajne vzdržnosti oziroma primernosti posameznih dejavnosti in načrtovanja novih dejavnosti v prihodnosti pa so potrebne tudi domače raziskave. Ob pomanjkanju domačih raziskav snovalci in izvajalci politike finančnega izobraževanja namreč težko sprejemajo najboljše odločitve o tem, na katero, za Republiko Slovenijo značilno področje, je treba usmeriti svoje delovanje.

¹ <http://www.mf.gov.si/slov/sporocila/oecd.htm>

Da bi ugotovili dejansko stanje finančne pismenosti prebivalstva v Republiki Sloveniji, bi bila potrebna namenska analiza. Ob upoštevanju nizke funkcionalne pismenosti prebivalstva v Republiki Sloveniji in iz dosedanjih raziskav, izvedenih na evropski ravni, z veliko gotovostjo sklepamo, da je finančna pismenost prebivalstva v Republiki Sloveniji slaba.

Pomemben vir sekundarnih podatkov o finančni pismenosti v Republiki Sloveniji so raziskave Andragoškega centra Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ACS) in Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: SURS). Izsledki navedene raziskave ACS in ankete SURS so z vidika priprave NPFI zelo pomembni zaradi ugotavljanja splošne zmožnosti prebivalstva za razumevanje in uporabo informacij iz različnih pisnih virov, za delovanje v vsakodnevnih dejavnostih, na delovnem mestu in okolju ter za razumevanje splošne aktivnosti prebivalstva pri vseživljenjskem pridobivanju in obnavljanju znanja, še posebej glede neformalnega in priložnostnega učenja, kakršno je pretežno tudi finančno izobraževanje odraslih. V nadaljevanju povzemamo nekatere ugotovitve.

1.1.1 Raziskavi Andragoškega centra Republike Slovenije o pismenosti²

Raziskava opredelitve pismenosti v nacionalni raziskavi pismenosti odraslih

ACS je v sklopu raziskave OECD o pismenosti iz leta 2000 preverjal besedilno, dokumentacijsko in računsko pismenost. Pisni dosežki za vsako področje so se razvrščali v lestvice, ki obsegajo od 0 do 500 točk, pri čemer pomeni 0 točk najnižjo pisno spretnost. Vsaka lestvica je bila razdeljena na pet empirično določenih ravni. Četrta in peta raven predstavljata najvišje pisne spretnosti prebivalstva.³

Besedilna pismenost – zajema sposobnost razumevanja in uporabe informacij v različnih vrstah besedil, in sicer iskanje, povezovanje in ustvarjanje informacij. Pri nalogah gre za razumevanje in uporabo pisnih informacij, organiziranih v stavke in odstavke, pomembno je ločevanje med dano in iskano (zahtevano) informacijo.

Dokumentacijska pismenost – zajema sposobnost razumevanja in uporabo informacij v različnih dokumentih in obrazcih. Naloge so v obliki matrične strukture ali obrazca, to je v stolpcih in vrsticah. Obrazec vključuje razpredelnice, znake, kazala, sezname, urnike, zemljevide, diagrame in obrazce.

Računska pismenost – zajema sposobnost razumevanja in uporabe osnovnih računskih operacij, ki jih vsebujejo različni pisni viri (izpolnjevanje naročilnic, čekov ...). Zajete so vse štiri osnovne računske operacije: seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje, ki se pojavljajo posamezno ali v kombinacijah, v številčni ali drugače opredeljeni količini v pisni obliki.

² Mag. Estera Možina, *Opredelitev pismenosti v nacionalni raziskavi pismenosti odraslih*, Andragoški center Slovenije.

³ V poročilu sta četrta in peta raven združeni in pomenita najvišje pisne spretnosti prebivalstva.

Slika 1: Opis posameznih ravni za različne vrste pismenosti:

	Besedilna pismenost	Dokumentacijska pismenost	Računska pismenost
1. raven 0-225	Branje krajšega besedila in umeščanje posamezne informacije, ki je izražena s sopomenko ali istimi besedami kot v vprašanju ali navodilu. Netočna (moteča) informacija ni postavljena zraven pravilnega odgovora.	Umeščanje/iskanje pisne informacije ali dodajanje informacij v dokument iz znanja posameznika. Prisotno je malo ali nič motečih elementov.	Reševanje posameznih relativno enostavnih aritmetičnih operacij, kot je seštevanje. Številke so vpisane in računsko operacija je opredeljena.
2. raven 226-275	Umeščanje dela informacije v besedilo, možne so moteče ali verjetne, toda netočne informacije. Povezovanje dveh ali več enostavnih informacij in primerjanje ali razločevanje po kriterijih iz vprašanja/navodila.	Primerjanje posameznih informacij ob prisotnosti motečih elementov ali enostavno sklepanje. Naloga lahko zahteva kroženje po različnih informacijah ali pa povezovanje informacij iz različnih delov dokumenta.	Opravljanje ene računsko operacije z uporabo števil, ki so vpisane. Vrsta operacije je razvidna iz vprašanja ali iz oblike naloge.
3. raven 276-325	Primerjava med besedilom in zahtevami iz vprašanja ali enostavno sklepanje. Povezovanje informacij iz zgoščenega besedila, brez olajšav (poglavja, podnaslovi). Odgovarjanje na enostavna vprašanja iz besedila. Moteče informacije niso v bližini pravih odgovorov.	Povezovanje različnih informacij iz različnih delov enega ali več dokumentov. Nekatere naloge zahtevajo iskanje kompleksnejših razpredelnic ali grafov, ki vsebujejo tudi informacije, ki so nepomembne za nalogo.	Računsko operacijo je treba razbrati iz vprašanja/navodila. Števila so prav tako zapisane z besedami.
4. raven 326-375	Primerjava in povezovanje večplastnih informacij iz zahtevnih in dolgih besedil. Zahtevnejše sklepanje. Potrebno je upoštevati pogojne informacije.	Primerjanje večplastnih informacij, kroženje po dokumentih in povezovanje informacij na zahtevnejši ravni sklepanja. Možnih je več odgovorov. Potrebno je upoštevati pogojne informacije.	Zaporedno reševanje dveh ali več računskih operacij ali ene same operacije, za katero so podatki skriti na različnih mestih ali pa mora biti računsko operacija ugotovljena na podlagi razumevanja besedila.
5. raven 376-500	Iskanje informacije v zgoščenem besedilu, ki vsebuje moteče elemente. Visoka stopnja sklepanja in raba specializiranega znanja. Primerjava kompleksnih informacij.	Iskanje na zapletenih prikazih, ki vsebujejo moteče informacije, visoka stopnja sklepanja in raba specializiranega znanja.	Zaporedno reševanje mnogovrstnih računskih operacij. Problem je treba opredeliti na podlagi besedila in znanja, prav tako količine in računsko operacijo.

Vir: Knaflič, Mirčeva, Možina: Raziskovalno poročilo ACS – Temeljno znanje in spretnosti mladih, brezposelnih in staršev šolskih otrok, str. 9, Ljubljana 2001.

Z anketo je bilo zajetih 2972 oseb, prebivalcev Republike Slovenije v starosti od 16 do 65 let ali 70 % od celotnega načrtovanega vzorca s 4290 osebami.

Izsledki raziskave na ravni celotne populacije starih od 16 do 65 let, kažejo, da od 65 do 77 % odraslih v Republiki Sloveniji nima dovolj temeljnega znanja in spretnosti za ravnanje z

informacijami, ki jih vsebujejo različne vrste besedil, obrazci in slikovno prikazani podatki, ter za uporabo računskih operacij v vsakodnevnih okoliščinah. Pri tem gre predvsem za pomanjkanje tistih spretnosti, ki omogočajo iskanje in razumevanje informacij iz različnih pisnih virov in njihovo uporabo v novih okoliščinah. Pisni dosežki populacije so najslabši pri besedilni pismenosti in najboljši v računski pismenosti.

Podatki razkrivajo, da lahko večji del razlik v pisnih spretnostih odraslih v Republiki Sloveniji pojasnimo z vplivom štirih dejavnikov: stopnjo izobrazbe, starostjo, izobrazbo staršev in zaposlitvenim položajem. Prav tako so dosežki neenakomerno razpršeni tudi po regijah.

Področja, na katerih je zaostanek Republike Slovenije v primerjavi z drugimi državami največji:

- a) izobraženost prebivalstva: Republika Slovenija spada v skupino držav z relativno majhnim deležem odraslih s končano najmanj štiriletno srednjo šolo; države z večjim deležem izobraženih z doseženo najmanj to stopnjo izobrazbe dosegajo veliko boljše pisne dosežke;
- b) pisni dosežki nižje izobraženih odraslih so v Republiki Sloveniji bistveno slabši od dosežkov v drugih državah; tako so tudi razlike med najmanj in najbolj izobraženimi v Republiki Sloveniji med največjimi med vsemi državami;
- c) delež starejših od 50 let, ki ostaja na najnižjih ravneh pismenosti, je v Republiki Sloveniji v primerjavi z drugimi državami med največjimi. To velja tudi za srednješolsko izobražene generacije;
- d) razlike med mladimi, ki se redno šolajo, in njihovimi vrstniki, ki so šolanje že končali ali opustili, so v Republiki Sloveniji večje kot v drugih državah; to velja za srednješolsko generacijo od 16 do 19 let in za študentsko od 20 do 24 let;
- e) vključitev odraslih v katere koli oblike izobraževanja po končanem šolanju je v Republiki Sloveniji manjša kot v razvitih državah.

Ključni dejavnik ravni pismenosti odraslih v Republiki Sloveniji je dolžina začetnega izobraževanja oziroma dosežena izobrazba. Z višjo stopnjo izobrazbe se povečuje delež odraslih na višjih ravneh pismenosti. Odrasli s terciarno stopnjo izobrazbe v povprečju dosegajo tretjo raven pismenosti, kar je primerljivo in enakovredno z enako izobraženimi v drugih državah. Tudi štiriletna srednja šola odraslim v Republiki Sloveniji še zagotavlja ustrežno raven pismenosti. Ta je pomembna tudi zato, ker opredeljuje pripravljenost za učenje v odrasli dobi, po končanem šolanju.

Kljub temu da raziskava ni bila usmerjena v ugotavljanje kakovosti izobraževalnega sistema, saj je raziskovala obvladovanje pisnih spretnosti, kar je skupni rezultat šolanja ter formalnega in neformalnega učenja v odrasli dobi, lahko na podlagi njenih izsledkov sklepamo, da odraslim v Republiki Sloveniji, ki imajo končano največ srednjo poklicno šolo ali manj, šolanje na teh stopnjah ni zagotovilo dovolj kakovostnega in trajnega pisnega znanja, ki bi ga potrebovali za prilagajanje spremembam na trgu dela in za nenehno učenje. Prav tako je raziskava razkrila, da je medgeneracijski prenos pismenosti v Republiki Sloveniji pomemben dejavnik ravni pismenosti, saj se raznovrstni vzorci, ki oblikujejo navade, ki posredno ali neposredno vplivajo na pismenost, v družinskem okolju prenašajo med generacijami.

Analiza o uresničevanju Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2005–2008

ACS je objavil tudi Analizo uresničevanja Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2005–2008 (v nadaljevanju: ReNPIO) in Izhodišča za oblikovanje ReNPIO do leta 2013. Splošne ugotovitve kažejo, da v Republiki Sloveniji nismo v celoti dosegli nekaterih kazalnikov: temeljnega opismenjevanja, vključevanja v program osnovne šole za odrasle (dvig izobrazbene ravni) ter programe poklicnega, strokovnega in srednješolskega izobraževanja. Predvsem pa gre za pomanjkanje ustreznega obveščanja, svetovanja pri izobraževanju odraslih, usposabljanja osebja ter oblikovanja razvojnih projektov ter temeljnih raziskav pri izobraževanju odraslih. Enako je ugotovljen primanjkljaj pri uravnoteženju razmestitve programov nacionalne prednostne naloge po ReNPIO v Republiki Sloveniji in s tem usklajeni razmestitvi izvajalcev programov, financiranih iz javnih sredstev. V novi ReNPIO (ki je podlaga za letni program izobraževanja odraslih) bo poudarek na sprejemanju takih ukrepov in financiranju področij iz javnih sredstev s področja izobraževanja odraslih ter usmerjanju tovrstne politike, na kateri v Republiki Sloveniji po podatkih Analize uresničevanja ReNPIO nismo dosegli zastavljenih kazalnikov.

1.1.2 Raziskava Statističnega urada Republike Slovenije

V Republiki Sloveniji je bila konec leta 2007 prvič izvedena mednarodna anketa⁴ o izobraževanju odraslih, ki jo je izvedel SURS, in naj bi pokazala, kako v Republiki Sloveniji uresničujemo začrtane cilje Memoranduma EU o vseživljenjskem učenju⁵, ki je začrtal okvir skupne evropske strategije za uresničevanje ciljev vseživljenjskega učenja na individualni ali institucionalni ravni na vseh področjih javnega in zasebnega življenja.

Neformalno izobraževanje je izraženo v obliki namenskih in organiziranih učnih dejavnosti, ki potekajo v ustanovah ali zunaj njih. Sem spadajo programi, s katerimi udeleženci pridobivajo znanje, ga obnavljajo, razširjajo, posodablajo ali poglobljajo, ne morejo pa z njimi pridobiti javnoveljavne izobrazbe.

Priložnostno učenje so učne dejavnosti, ki niso organizirane, a so še vedno namenske. Sami si izberemo način in sredstvo, s katerim si pridobimo znanje.

Odrasli v neformalnem izobraževanju po spolu in starostnih razredih

Izsledki kažejo, da je bilo v neformalno izobraževanje vključenih 36,1 % odraslih v starosti od 25 do 64 let, in sicer je bil:

- delež žensk v neformalnem izobraževanju v starostnih razredih od 25 do 34 let in od 35 do 49 let 43,3 %; zanimanje za izobraževanje v starostni skupini od 50 do 64 let pa je bilo precej manjše;
- delež moških v neformalnem izobraževanju je bil največji v starostni skupini od 35 do 49 let; mnogo manjši pa je bil ta delež – prav tako kot pri ženskah – v starostni skupini od 50 do 64 let (25,3 %).

Nobene izobraževalne dejavnosti se ni udeleževalo skoraj 60 % oseb v starosti od 25 do 64 let, skoraj tri četrtine moških in več kot 70 % žensk v starosti od 50 do 64 let in več kot polovica moških v starosti od 25 do 34 let in od 35 do 49 let.

⁴ Statistične informacije, 9 Izobraževanje, Izobraževanje odraslih (po anketi o izobraževanju odraslih), Slovenija, 2007, 9. februar 2010.

⁵ <http://linux.acs.si/memorandum/prevod/>

Odrasli v neformalnem izobraževanju po spolu in doseženi izobrazbi

Pri vključevanju odraslih v izobraževalne dejavnosti je pomemben dejavnik tudi že dosežena izobrazba. V neformalno izobraževanje so se v nekoliko večjem številu vključevale ženske, in sicer so bili v to obliko izobraževanja vključeni več kot dve tretjini žensk z višjo ali visokošolsko izobrazbo, dobra tretjina žensk s srednješolsko izobrazbo in 8,7 % žensk z osnovnošolsko izobrazbo. Tudi med moškimi, ki so se udeleževali izobraževalnih dejavnosti, so bili najštevilnejši tisti z višjo ali visokošolsko izobrazbo (58 %); sledili so moški s srednješolsko izobrazbo (teh je bilo za tretjino) in moški z osnovnošolsko izobrazbo (14 %). Delež teh je bil v primerjavi z deležem žensk z osnovnošolsko izobrazbo nekoliko večji.

Med ženskami z osnovnošolsko izobrazbo v starosti od 25 do 64 let se 90 % ni udeležilo nikakršnega izobraževanja, med srednješolsko izobraženimi je bilo takih nekaj manj kot 60 %, med višje- in visokošolsko izobraženimi pa slabih 30 %.

Odrasli v neformalnem izobraževanju po spolu in zaposlitvenem statusu

V formalno ali neformalno izobraževanje odraslih je bilo največ vključenih med zaposlenimi, manj med brezposelnimi in najmanj med neaktivnimi. Med neaktivne SURS prišteva dijake in študente, upokojence, osebe, nezmožne za delo, osebe, ki skrbijo za gospodinjstvo in druge neaktivne osebe. V formalno izobraževanje je bilo vključenih 11 % brezposelnih žensk in 5,6 % brezposelnih moških, v neformalno izobraževanje pa je bilo med brezposelnimi vključenih 23 % žensk in 21 % moških. Med brezposelnimi ni bilo v nobeno navedeno obliko izobraževanja vključenih 75 % žensk in 83 % moških, med zaposlenimi pa skoraj polovica žensk in več kot polovica moških.

Odrasli, udeleženi v različnih oblikah priložnostnega izobraževanja

Med odraslimi v starosti od 25 do 64 let, ki so v letu 2007 znanje pridobivali s pomočjo družinskega člana, prijatelja ali sodelavca, po tiskanih medijih, računalniku ali internetu, radiu, z obiski knjižnice ali učnih centrov ipd., je bilo več kot 80 % oseb z višješolsko oziroma visokošolsko izobrazbo, več kot 60 % oseb s srednješolsko izobrazbo in slabih 40 % oseb z osnovnošolsko izobrazbo ali nižjo od te.

Med spoloma v celoti ni bilo izrazitejših razlik, najštevilnejši so bili tisti, ki so uporabljali tiskane medije ali so se izobraževali po računalniku ali internetu. Knjižnice in učne centre so v nekoliko večjem številu obiskovale ženske, pa tudi pri izobraževanju po radiu in televiziji so bile te številnejše kot moški. Nekoliko manj je bilo tistih odraslih (moških in žensk), ki so si pridobivali znanje s pomočjo družinskega člana, prijatelja oziroma sodelavca.

Glede na starost so bile razlike v načinih pridobivanja znanja manj izrazite kot glede na doseženo izobrazbo. Pri pridobivanju znanja po radiu ali televiziji in tudi po tiskanih medijih razlike med starostnimi razredi opazovanih oseb niso značilne. Nekoliko večje so bile te razlike pri pridobivanju znanja po računalniku in internetu: med anketiranimi v starosti od 25 do 34 let je na ta način pridobivalo znanje več kot 60 % oseb, med anketiranimi v starosti od 50 do 64 let pa 22 % oseb.

Ovire pri izobraževanju

Največ odraslih, ki so se izobraževali in so si želeli še več izobraževanja, je kot glavni razlog za to, da se niso udeležili še več izobraževalnih dejavnosti, navedla neujemanje urnika izobraževanja z njihovim urnikom, in sicer tretjina. Za 27,3 % teh odraslih pa je bilo izobraževanje predrago. Med razlogi sta bila navedena tudi pomanjkanje časa zaradi družinskih obveznosti in nezadostna podpora delodajalca.

Odrasli, ki se niso izobraževali, a so se želeli izobraževati, so kot razlog za to najpogosteje navedli, da si izobraževanja niso mogli privoščiti, ker je bilo predrago (28,5 %). Drugi pomembnejši razlogi so bili še: neujemanje urnika izobraževanja z njihovim urnikom (25,8 %), pomanjkanje časa zaradi družinskih obveznosti (15,6 %); manj kot 10 % pa jih je kot razlog za to navedlo starost ali slabo zdravstveno stanje (8,7 %).

Več kot 40 % odraslih, ki se niso izobraževali, si izobraževanja tudi niso želeli. Kot razlog za to so najpogosteje navedli, da izobraževanja za delo, ki ga opravljajo, niso potrebovali (ta razlog je bil največkrat naveden tako z vidika starostnih razredov kot z vidika dosežene izobrazbe in tudi z vidika zaposlitvenega statusa).

Odgovori so se bolj razlikovali z vidika starosti odraslih: mlajši odrasli so pogosteje kot drugi navajali kot razlog za neizobraževanje družinske obveznosti, medtem ko so osebe, starejše od 50 let, navajale kot glavni razlog starost oziroma zdravstveno stanje. Zanimivo pa je, da je starost oziroma zdravstveno stanje drugi najpogostejši razlog za neizobraževanje tudi v starostni skupini od 35 do 49 let.

Glavni razlog, da se anketiranci z višje- in visokošolsko izobrazbo v letu 2007 niso izobraževali, je bil, da izobraževanja za svoje delo niso potrebovali, na drugem mestu pa je sledilo pomanjkanje časa zaradi družinskih obveznosti. Tudi pri anketirancih s srednješolsko izobrazbo je bil glavni razlog za neizobraževanje ta, da izobraževanja niso potrebovali, medtem ko sta bila pri anketirancih z osnovnošolsko izobrazbo ali nižjo od te glavna razloga, da se niso vključili v nobeno izobraževalno dejavnost, starost ali zdravstveno stanje.

Za 37,5 % anketiranih brezposelnih sta bila glavna razloga za neizobraževanje starost ali slabo zdravstveno stanje. Sledili so tisti, ki so navedli, da je izobraževanje predrago, za tem pa tisti, ki so navedli, da izobraževanja niso potrebovali ali jim je za to primanjkovalo časa zaradi družinskih obveznosti.

Odnos do izobraževanja

Statistični podatki za leto 2007 kažejo, da je imela večina anketirancev pozitiven odnos do izobraževanja, saj je ob vsaki navedeni trditvi najmanj 75 % vprašanih označilo odgovor »popolnoma ali delno se strinjam«.

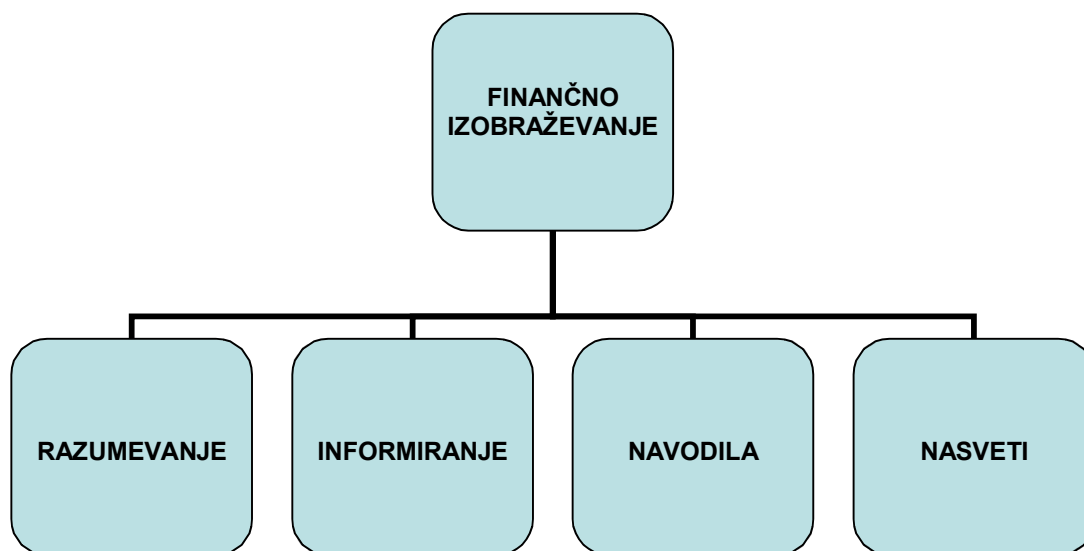
Med odgovori anketiranih po posameznih starostnih razredih ni bilo bistvenih razlik. Nekoliko več vprašanih se ni strinjalo s trditvami, da se z izobraževanjem lažje izognemo brezposelnosti (15 %), da je za izobraževanje treba tudi nekaj plačati (prav tako 15 %), da bi morali biti za izobraževanje odgovorni delodajalci (10 %) in da je učenje novih stvari zabavno (8 %).

Večje razlike v deležih posameznih odgovorov anketiranih so glede na njihovo doseženo izobrazbo. 20 % odraslih z osnovnošolsko izobrazbo ali nižjo od te se ni strinjalo s trditvijo, da se z izobraževanjem lažje izognemo brezposelnosti; prav toliko se ni strinjalo s trditvijo, da je treba za izobraževanje tudi nekaj plačati. 12 % se ni strinjalo s trditvijo, da bi morali biti za izobraževanje odgovorni delodajalci, 11 % pa s trditvijo, da je učenje novih stvari zabavno. S preostalimi trditvami (da moramo za uspešno opravljanje dela znanje ves čas izpopolnjevati, da vsega znanja ne moremo pridobiti v učilnici, da izobraževanje koristi tudi v vsakdanjem življenju in da si z izobraževanjem povečamo zaupanje vase) se je popolnoma ali delno strinjalo več kot 90 % vprašanih.

Mednarodna primerjava

Republika Slovenija je bila v letu 2007 glede izobraževanja odraslih v starosti od 25 do 64 let v evropskem merilu celo nekoliko nad povprečjem Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU): v Republiki Sloveniji se je namreč izobraževalo 40,6 %, v EU pa povprečno 35,7 % oseb, starih od 25 do 64 let.

1.2 Opredelitev pojmov

Slika 2: Razmejitev finančnega izobraževanja (Vir: OECD)

Finančno izobraževanje⁶ je proces, s katerim uporabniki finančnih storitev/vlagatelji (v nadaljnjem besedilu: posamezniki) izboljšajo svoje razumevanje finančnih produktov, pojmov in tveganj ter na podlagi informacij, navodil in objektivnih nasvetov razvijajo sposobnosti in zaupanje za krepitev ozaveščenosti o finančnih tveganjih in priložnostih, sprejemajo odločitve na podlagi dobre obveščenosti, so seznanjeni, kje poiskati pomoč, ter sprejemajo druge učinkovite ukrepe za izboljšanje svoje blaginje.

Informacije vključujejo dejstva, podatke in posebno znanje, s pomočjo katerih se posamezniki seznanijo s finančnimi priložnostmi, drugačnimi možnostmi in posledicami izbora.

Navodila zagotavljajo usposabljanje in vodenje, s katerima posamezniki pridobijo veščine in zmožnosti za razumevanje finančnih pogojev in konceptov.

Nasveti posamezniku pomagajo pri razumevanju splošnih finančnih zadev in produktov ter omogočajo najboljše izkoriščanje pridobljenih informacij in navodil.

Svetovanje za poslovne namene za NPFi pomeni posamezniku prirejeno, podrobno predstavitev reguliranega produkta ponudnika zaradi prodaje. Tako posebno, tržno usmerjeno svetovanje se ne šteje za finančno izobraževanje.

⁶ Opredelitev je povzeta po: Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies, 2005 OECD, Paris, France.

Finančna sposobnost je za NPFi izražena s sledečimi sestavinami: usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbira finančnih storitev in produktov, informiranost o financah in finančnih gibanjih.

Finančna pismenost je ena od sestavin finančne sposobnosti – za NPFi je izražena kot informiranost o financah in finančnih gibanjih ter kot sposobnost razumevanja oziroma poznavanja finančnih produktov, pojmov in tveganj.

Izobraževalna shema je za NPFi izražena kot vrsta vsebinskih dejavnosti, ki so organizirane zato, da bi dosegle vnaprej določen cilj (finančno sposobnost) oziroma posebno vrsto izobraževalnih nalog (usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbira finančnih storitev in produktov, informiranost o financah in finančnih gibanjih).

1.3 Finančno izobraževanje

Gospodarsko in družbeno okolje, v katerem posamezniki sprejemajo finančne odločitve, se v zadnjih letih vedno hitreje spreminja. Odgovornosti za finančne odločitve in varnost v prihodnosti se z države in delodajalcev prenašajo na posameznika, ki posledično prevzema tudi tveganja, povezana z odločitvami. Obseg informacij, ki jih morajo posamezniki sprejeti in ovrednotiti, pa je vedno večji.

Za ohranjanje in povečevanje blaginje vsakega posameznika je pomembno, da je sposoben dobro upravljati svoja finančna sredstva. Da se lahko šteje za **finančno sposobnega**, mora znati voditi osebne/družinske finance, sposoben mora biti vnaprejšnjega načrtovanja, sprejemanja odločitev, povezanih s finančnimi produkti/storitvami. Prav tako mora v okviru svojih potreb spremljati novosti na finančnem trgu. Pri tem se srečuje s težavami odločanja, kot so samonadzor, odlašanje, časovna neskladnost želja, ciljev, namena in dejanskih potreb, težave pri oblikovanju finančne strategije in izbire ustreznega finančnega produkta/storitve.

Finančna sposobnost sestoji iz petih sestavin:

1. Usklajevanje izdatkov s prejemki⁷

Čeprav se posamezniki razlikujejo po višini svojih prejemkov, ciljih in namenih, je za vsakega ključnega pomena, da sistematično izdatki ne presegajo prejemkov. Nekateri trošijo manj kot zaslužijo in presežek finančnih sredstev namenjajo za varčevanje ali investiranje, drugi pa primanjkljaj finančnih sredstev zapolnijo s krediti.

Vedenje in odnos posameznika do osebnih financ, ki kažejo večjo usposobljenost za usklajevanje izdatkov s prejemki, se izražata v:

- tekočem sledenju njegovim obveznostim brez kakršnih koli težav ali prizadevanja,
- večji nagnjenosti k varčevanju kot potrošnji,
- pozitivnem stanju na plačilnem računu,
- odsotnosti finančnih težav v zadnjih petih letih.

⁷ Povzeto po Financial Capability in the UK: Establishing a Baseline, FSA.

2. Spremljanje osebnih financ

Pomembnost natančnega spremljanja osebnih financ je odvisna od višine prejemkov in izdatkov. Praviloma pri osebah z višjimi prejemki zelo natančno spremljanje osebnih financ ni potrebno, nujno pa je pri socialno ogroženih in ljudeh z nižjimi prejemki.

Vedenje in odnos osebe, ki kaže večjo usposobljenost za spremljanje osebnih financ, se izraža v:

- rednem preverjanju in poznavanju stanja na plačilnem računu in spremljanju poslovanja z gotovino (prilivov/odlivov), ki je usklajen z njegovimi prejemki;
- natančnem preverjanju vsake postavke v prikazu prometa na plačilnem in/ali drugih računih v primerjavi s površnim pregledovanjem ali preverjanjem zgolj končnega stanja;
- spremljanje osebnega varčevanja in naložb (bančne, zavarovalne, pokojninske, investicijske ...);
- takem razporejanju razpoložljivih sredstev (prejemkov), ki bodo zadostovali ob povečanih, zmanjšanih oziroma načrtovanih izdatkih.

3. Finančno načrtovanje

Nikakršno ali pomanjkljivo finančno načrtovanje povečuje tveganje za finančne težave v prihodnosti. Zmanjševanje socialne varnosti, dinamično gospodarsko in finančno okolje ter s tem povezana večja verjetnost nepredvidenih dogodkov (brezposelnost, znižanje prihodkov ...) pa zahtevajo povečano finančno sposobnost prav na tem področju.

Vedenje in odnos posameznika, ki kaže večjo usposobljenost za finančno načrtovanje, se izraža v:

- zagotovitvi zadostne višine finančnih sredstev za prihodnost, če se nepredvideno povečajo izdatki in/ali precej zmanjšajo prejemki;
- sposobnosti kratkoročnega, srednjeročnega in dolgoročnega usklajevanja izdatkov s prejemki ob nepričakovanem izpadu ali zmanjšanju prejemkov;
- sklenitvi nekaterih splošnih zavarovanj;
- pripravljenosti, da se v sedanosti odreče delu življenjske ravni za načrtovanje prihodnje upokojitve.

4. Izbira finančnih produktov/storitev

Poznavanje finančnih produktov/storitev, in sicer njihovih prednosti in slabosti, je pomembna sestavina finančne sposobnosti, ki posamezniku omogoča ustrezno izbiro finančnih produktov/storitev. Posamezniki morajo pri izbiri razumeti tveganje, s katerim se spoprijemajo in razmerje med tveganjem in koristjo, ki jo prinašajo izbrani finančni produkti/storitve. Poleg tega pa morajo biti tudi dobro splošno ozaveščeni o vrstah finančnih produktov/storitev, ki so primerni za doseganje njihovih ciljev.

Vedenje in odnos posameznika, ki kaže večjo usposobljenost za izbiro primernih finančnih produktov/storitev, se izraža v:

- iskanju nasvetov pri primernem strokovnem svetovalcu pred nakupom finančnega produkta/storitve in aktivnem primerjanju finančnih produktov/storitev;
- tem, da se ne zanaša samo na informacije, ki spremljajo finančni produkt/storitev;
- primerjanju finančnih produktov/storitev različnih ponudnikov;
- aktivnem primerjanju finančnih produktov/storitev po njihovih značilnostih, cenah, dostopnosti, razširjenosti, varnosti;
- nevezanosti na posamezno blagovno znamko;
- podrobni proučitvi zahtev in podrobnosti finančnega produkta/storitve;
- poznavanju različnih finančnih produktov/storitev.

5. Informiranost o financah in finančnih gibanjih

Za finančno sposobnost je pomembno splošno poznavanje finančnih produktov/storitev (finančna pismenost) in sledenje finančnim gibanjem v skladu z osebnim stanjem in razpoložljivimi finančnimi produkti/storitvami, med katerimi se posameznik odloča oziroma z njimi že razpolaga.

Vedenje in odnos posameznika, ki se kaže z večjo informiranostjo o financah in finančnih gibanjih, se izražata v:

- spremljanju finančnih kazalnikov (npr. gibanju cen vrednostnih papirjev in obresti, cen nepremičnin, ponudbi finančnih produktov/storitev na trgu ...),
- pogostem preverjanju novosti na finančnem trgu,
- dobri praktični ravni finančne pismenosti,
- mnenju, da je pomembno kritično slediti finančnim gibanjem.

Program razvoja finančnega izobraževanja

Razvoj finančne krize je potrdil, da finančno izobraževanje ne odpravlja vseh vedenjskih odklonov, niti **ni nadomestilo za varstvo potrošnikov**, je pa **eden njenih ključnih elementov**, med katere spadajo še regulirani finančni produkti/storitve, pregledne finančne informacije ter nadzor nad finančnimi trgi. Finančno izobraževanje in varstvo potrošnikov si sicer delita mnoge skupne cilje, vendar jih dosegata z uporabo različnih pristopov⁸. Finančno izobraževanje in varstvo potrošnikov si prizadevata zagotoviti blaginjo potrošnikov, varstvo pred škodo ter zagotavljanje informacij s finančnega področja. Toda finančno izobraževanje svoje cilje uresničuje s pomočjo zagotavljanja informacij, navodil in nasvetov, medtem ko varstvo potrošnikov poudarja pomembnost ustrezne zakonodaje in učinkovitega izvajanja predpisov, ki naj bi krepila pravno varstvo potrošnikov in zagotovila vzpostavitev sistemov za odpravo že nastalih nepravilnosti (postopki reševanja sporov). Finančno izobraževanje in varstvo potrošnikov nista zamenljiva, temveč se dopolnjujeta, pri čemer je varstvo potrošnikov varovalna mreža tudi za vse tiste, ki so nezmožni ali nepripravljeni izboljšati svojo finančno sposobnost. Finančno izobraževanje mora biti umeščeno in usklajeno z drugimi politikami, potrebnimi za varstvo državljanov na področju finančnih produktov/storitev in zagotavljanje preglednih in učinkovitih finančnih trgov, zato je potrebno sodelovanje vseh ustreznih vladnih služb, to so Ministrstvo za gospodarstvo (v nadaljnjem besedilu MG), Ministrstvo za finance (v nadaljnjem besedilu MF), Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljnjem besedilu MDDSZ) in Ministrstvo za šolstvo in šport (v nadaljnjem besedilu MŠŠ).

Vlada Republike Slovenije je po zgledu najboljših evropskih praks, evropske zbirke podatkov za finančno izobraževanje (EDFE)⁹ in sprejetih izhodišč¹⁰ pripravila program v partnerskem odnosu s predstavniki industrije, potrošniško organizacijo in nadzorniki trga finančnih storitev.

Program razvoja finančnega izobraževanja je usmerjena v:

- **preventivo**: ozaveščanje javnosti o pomembnosti, nujnosti in koristnosti vseživljenjskega finančnega izobraževanja;
- **univerzalnost**: zagotavljanje dostopnih, brezplačnih, nepristranskih, poštenih, konkretnih, kakovostnih in lahko razumljivih informacij, ki so na voljo vsem in niso pot trženja posebnega ponudnika ali za poseben finančni produkt/storitev;

⁸ Improving Financial Literacy, Analysis of Issues and Policies, OECD 2005, str. 26, 27.

⁹ European Database for Financial Education http://ec.europa.eu/internal_market/fesis/index.cfm?action=home

¹⁰ Sklep Vlade RS št. 02401-24/2009/3 z dne 17. 12. 2009.

- **usmerjanje in svetovanje:** dejavnosti, s katerimi uporabniki finančnih produktov/storitev izboljšujejo svojo sposobnost razumevanja in upravljanja finančnih produktov/ storitev, konceptov (zamisli/zasnov) in tveganj ter
- **opredelitev možnih izvajalcev finančnega izobraževanja:** nekateri obstoječi programi bodo ob upoštevanju priporočil OECD in najboljših praks v EU prilagojeni in razširjeni po najdostopnejših distribucijskih poteh, na katerih bodo na razpolago predvsem osnovne informacije za posameznike in bodo povečevale splošno ozaveščenost javnosti in bodo ločene od prodajnih dejavnosti.

1.4 Preventiva

Pomen in koristi finančnega izobraževanja:

Finančna sposobnost omogoča, da posamezniki prepoznajo potrebnost in razumejo načela upravljanja osebnih financ, hkrati pa omogoča, da izberejo finančne produkte/storitve, ki najbolj ustrezajo njihovim potrebam. Z ustreznim znanjem lažje ocenjujejo pridobljene informacije, nasvete in bolje izkoriščajo priložnosti, ki jih ponuja trg. Istočasno se osebe močneje zavedajo posledic svojih dejanj, ki jih sklepajo.

Preventivno izobraževanje bo usmerjeno na ozaveščanje glede individualnih potreb in odločitev ter kompleksnosti finančnih produktov/storitev.

1.4.1 Kompleksnost individualnih potreb in odločitev

Standardna ekonomska teorija predvideva, da posamezniki, ki imajo na voljo vse razpoložljive informacije, sprejemajo racionalne odločitve na njihovi podlagi. Ta teorija predpostavlja, da posamezniki racionalno ovrednotijo razpoložljive informacije in med njimi izberejo najboljšo rešitev za varčevanje, posojanje in zavarovanje. Vedenjska ekonomija pa upošteva tudi psihološke elemente. Tudi če posamezniki poznajo in razumejo vsa dejstva, lahko sprejemajo slabe odločitve zaradi različnih vedenjskih in psiholoških dejavnikov.

Če posamezniki sprejemajo odločitve, ki se zdijo neracionalne, sta za to dva razloga:

1. **konvencionalni ekonomski:** razpoložljive informacije, na podlagi katerih posameznik sprejema odločitve, so nezadostne in/ali napačne;
2. **vedenjski:** stroški racionalnega obnašanja so navidezno visoki. Treba je veliko miselnega napora za ovrednotenje dokaj dolgočasnih in velikokrat tudi preobsežnih informacij.

Sklepi, do katerih pripeljejo ugotovitve vedenjske ekonomike v zvezi s sprejemanjem odločitev, kažejo, da so lahko rezultati finančnega izobraževanja dobri, vendar od njih ne moremo pričakovati velikih ali kratkoročnih učinkov. Finančno izobraževanje je treba osredotočiti na oblikovanje pozitivnih navad in vedenjskih vzorcev, npr. nagnjenosti k varčevanju in zavarovanju tveganj, previdnosti pri odločanju o kreditih in iskanju nevtralnih informacij in neodvisnega svetovanja.

1.4.2 Kompleksnost finančnih produktov/storitev:

Tehnološki napredek, nove distribucijske poti, povezovanje finančnih trgov, vedno večja izbira finančnih produktov/storitev so povečali obseg ponudbe in njihovo dostopnost.

Finančno izobraževanje je treba usmeriti v pregled prednosti, slabosti in tveganj, ki jih prinašajo:

- nove distribucijske poti;
- široka ponudba finančnih produktov/storitev;
- povečana dinamika razvoja novih finančnih produktov/storitev;
- povečan obseg informacij.

1.5 Univerzalnost

Sheme finančnega izobraževanja morajo poskrbeti, da se v njenih okvirih obravnavajo finančni izzivi, ki so povezani z realnimi dogodki v življenju posameznikov, od tistih, ki jih izkusijo mladi, do tistih, ki so pomembni za upokoјence. Zadovolјiti morajo potrebe tistih, ki se prvič zaposlijo, brezposelnih, tistih, ki načrtujejo družino, mladih odraslih posameznikov, posameznikov z dolgovi itd. Prilagojeni morajo biti njihovi stopnji razumevanja področja financ. Pomembno je zagotoviti, da so sheme razumljive in na voljo v primerni oziroma najdosepnejši obliki¹¹.

1.6 Usmerjanje in svetovanje

Finančna izobraženost lahko pripomore k finančni stabilnosti s tem, da pomaga posameznikom pri izbiri zanje primernih finančnih produktov/storitev, kar zmanjšuje nevarnost plačilne nezmožnosti potrošnika in pripomore k izbiri varnejših oblik varčevanja, kreditiranja in investiranja. Finančno izobraženi posamezniki, ki so sposobni iskati boljše, cenejše in primernejše finančne produkte/storitve, lahko spodbudijo učinkovitost finančnega sektorja in izboljšajo gospodarsko blaginjo s spodbujanjem konkurence in inovativnosti ter z zahtevanjem izboljšanja kakovosti in raznolikosti. Posamezniki, ki so pri naložbah/varčevanju samozavestnejši, lahko zagotavljajo dodatno likvidnost na kapitalskih trgih, ki posredno prispeva k financiranju majhnih podjetij in s tem podpira gospodarsko rast in zaposlenost.

Če posamezniki ne zmorejo sprejeti pravilne odločitve o tem, kaj zares potrebujejo in kako to lahko pridobijo, kupujejo storitve, ki zanje niso primerne. Posledično se posamezniki pri izbiri posameznega finančnega produkta/storitve naslanjajo predvsem na marketinške akcije. Najuspešnejši so posledično tisti ponudniki, ki najbarviteje in najglasneje oglašujejo, in ne tisti, ki ponujajo najboljšo storitev. EK opozarja tudi na zanesljivost informacij in nasprotja interesov z vidika vpliva plačnih politik ustanov, ki ponujajo finančne produkte/storitve, saj se prodajalci spoprijemajo z nasprotjem med osebnimi interesi po pridobitvi provizije od prodaje finančnega produkta/storitve, ki prinaša največji dobiček, in interesom stranke, da kupi kar najustreznejši produkt¹².

1.7 Opredelitev možnih izvajalcev

EK je v sporočilu Finančno izobraževanje¹³ določila osnovna načela za zagotavljanje kakovostnih shem finančnega izobraževanja kot pomoč pri prizadevanju za začetek in izvajanje programov finančnega izobraževanja. Med drugim je poudarila pomen spodbujanja

¹¹ COM (2007) 808 končno besedilo.

¹² Commission staff working document on the follow up in retail financial services to the consumer markets scoreborad, SEC(2009)1251final

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0808:FIN:SL:PDF>

sodelovanja nacionalnih organov, ponudnikov finančnih produktov/storitev, potrošniških organizacij, strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju in drugih zainteresiranih strani. Tako sodelovanje bi po mnenju EK lahko pomagalo izboljšati cilje, prineslo boljše pokritost različnih ciljnih skupin, racionaliziralo ter prednostno razvrstilo vire in spodbujalo učenje iz izkušenj.

NPFI zato podpira **družbeno odgovorno poslovno obnašanje s spodbujanjem dobrih praks in njihovim širjenjem** v tehničnem partnerstvu z vsemi pomembnimi interesnimi skupinami in državnimi organi.

Vloge in pristojnosti deležnikov v finančnem izobraževanju morajo biti jasno določene. Odgovornost vseh pa je zagotavljanje točnih, kakovostnih, nevtralnih informacij, ki so v najboljšem interesu posameznikov in jih je mogoče razlikovati od oglaševanja in tržnega komuniciranja ter finančnega svetovanja za poslovne namene.

2 Analiza trenutnega stanja programov finančnega izobraževanja

V Republiki Sloveniji še ni bilo sistematičnih in usklajenih dejavnosti na državni ravni, ki bi se posvečale zgolj finančnemu izobraževanju. Republika Slovenija je poleg Bolgarije, Latvije, Luksemburga in Romunije edina članica EU, ki nima razvitih programov za finančno opismenjevanje, temveč uporablja in izvaja le nadnacionalne programe (Dolceta)¹⁴.

Ne glede na navedeno pa posamezne ustanove v Republiki Sloveniji ponujajo kakovostne programe finančnega izobraževanja za različne ciljne skupine. Zanje je značilno, da so meje med splošnim finančnim izobraževanjem javnosti in izobraževanjem za pridobivanje licenc, strokovnega izpopolnjevanja članov ter izboljševanje rezultatov dejavnosti zabrisane oziroma prepletene. Strokovno izobraževanje je odprto tudi za širšo javnost. MG je v preteklosti opravljalo sistematične in dalj časa trajajoče dejavnosti izobraževanja, ki so bile namenjene izključno potrošnikom.

V nadaljevanju je pregled stanja programov finančnega izobraževanja za zadnjih petih let, ki jih sicer organizirajo finančna industrija in njihovi nadzorniki ter MG v sodelovanju s potrošniškimi organizacijami, ter pregled učnih načrtov formalnega šolskega izobraževanja.

2.1 Bančništvo

Bančna industrija ima v Združenju bank Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZBS) oblikovana dva odbora: Odbor za izobraževanje in Odbor za poslovanje s prebivalstvom.

Odbor za izobraževanje

- daje pobude in sodeluje pri ugotavljanju izobraževalnih potreb za bančno dopolnilno izobraževanje in usposabljanje,
- pripravlja stališča, predloge in izhodišča za pripravo izobraževalnih programov,
- sodeluje pri določanju ciljev pomembnejših izobraževalnih oblik,

¹⁴ <http://www.dolceta.eu/slovenija/index.php>

- sodeluje pri pripravi izhodišč in oblikovanju predlogov standardov znanj za poklicne profile v bančništvu,
- sodeluje pri ugotavljanju potreb in pripravi predlogov za certificirano izobraževanje,
- sodeluje pri pripravi pobud in predlogov pri vključevanju bančnega znanja v sistem formalnega izobraževanja,
- sodeluje pri evalvaciji izobraževanja.

Izobraževalni center ZBS zadnjih nekaj let sodeluje s formalnim šolskim sistemom na področju bančnih in finančnih vsebin:

- prenova srednješolskih in višješolskih izobraževalnih programov (ekonomski tehnik, bančni komercialist) – oblikovanje modulov z bančnimi in finančnimi vsebinami,
- oblikovanje poklicnih standardov bančni komercialist na V. in VI. stopnji.

Projekt še ni končan, ker še ni vsebinsko in izvedbeno dorečen.

Izobraževalni center ZBS je v letu 2009 in 2010 organiziral izobraževalni seminar osebno finančno svetovanje, namenjen stroki in tudi drugi zainteresirani javnosti.

Odbor za poslovanje s prebivalstvom med drugim:

- spremlja in proučuje dogajanja s področja poslovanja z zasebnimi strankami,
- obravnava teme, usklajene s programom dela ZBS, ki se nanašajo na poslovanje z zasebnimi strankami,
- spremlja zakonodajo in druga navodila s tega področja,
- odgovarja na vprašanja članic.

V programu dela tega odbora je zapisano, da bo prek ZBS opravljal tudi naloge komuniciranja z javnostmi. Nov sklic odbora bo v letu 2010 v ta namen imenoval posebno delovno skupino za komuniciranje z javnostjo, ki bo oblikovala konkreten načrt komuniciranja: mediji, ciljne skupine, vsebine, orodje in časovni načrti.

Do take vsebine v programu dela je prišlo s spoznanjem, da mora bančni sektor oblikovati dejavno politiko stikov z javnostjo, ki zajema tudi njeno izobraževanje.

Take načrte spodbujajo tudi evropske ustanove, od EK do Evropskega bančnega združenja.

EK spodbuja bančna združenja v državah in potrošniške organizacije, saj meni, da bistveno vplivajo na finančno izobraževanje.

ZBS poleg navedenega opravlja nekatere dejavnosti, ki se lahko štejejo za prispevek pri urejanju zadev, ki posredno ali neposredno spadajo k finančnemu izobraževanju. Temeljna ureditev odnosov izhaja iz bančnega kodeksa.

ZBS je v sodelovanju s članicami in/ali zunanjimi ustanovami, predvsem z Banko Slovenije (v nadaljnjem besedilu: BS) in Zvezo potrošnikov Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZPS) ter MF, Uradom za varstvo konkurence in Informacijskim pooblaščenecem, izdalo tudi razno gradivo:

- Splošni poslovni pogoji bank v Republiki Sloveniji,
- Vzorec splošnih pogojev za opravljanje plačilnih storitev,
- Priporočila o načinu obračunavanja obresti za posle s prebivalstvom,
- Informacije o tveganjih najemanja kreditov v tuji valuti,
- Kaj vemo o bančnih poslih?
- Varna uporaba bančnih – plačilnih kartic,

- Priporočila za uporabo elektronskih tržnih poti,
- Pravila in postopki za zamenjavo banke,
- Evro za vse nas in
- SEPA v Sloveniji.

ZBS sodeluje oziroma se odziva tudi na povabila medijev, od časopisov in revij, radijskih ali televizijskih oddaj. Večina teh vsebin je informativna, tematsko ali ciljno usmerjena. Res pa je, da niso »sistemsko« urejene, kar pomeni, da še ni narejen oziroma sprejet program ali načrt, s katerim bi bile oblikovane ciljne skupine, vsebine in dejavnosti ter orodje in poti za njihovo izvedbo. V zadnjem času se že dogovarjamo z nacionalno televizijo in radiem o sistemskem oblikovanju vsebin, terminov, ciljnih skupin ...

Pri takih dejavnostih sodelujejo tudi članice ZBS, saj so to običajno dogodki, ki so lastni bolj ali manj le posamezni članici ZBS – banki ali hranilnici.

V ZBS ocenjujejo, da bi lahko bila še bolje izkoriščena tudi njihova spletna stran.

V ZBS so bila oblikovana tudi priporočila za oblikovanje sistema pritožb v bankah in sistem zunajsodnega reševanja sporov med strankami in bankami v obliki poravnalnega sveta.

2.2 Zavarovalništvo

2.2.1 Zavarovalništvo

Slovenske zavarovalnice, združene v Slovensko zavarovalno združenje (v nadaljevanju: SZZ), so že pred več kot desetimi leti spoznale, da je le dobro ozaveščen sedanji ali morebitni zavarovanec zavarovalnih produktov/storitev ob njihovi primerni ponudbi trdna podlaga za razvoj dejavnosti. Raven izobraženosti posamezniku skušajo v SZZ dvigovati ob vsakem stiku z njimi. Ravno tako skrbijo za usposobljenost vseh zaposlenih, ki so v stiku s posamezniki. Verjamejo, da se s kakovostnim svetovanjem dvigujeta tudi ozaveščenost in zavarovalniška pismenost posameznikov. Svoje poslanstvo SZZ uresničuje s spodaj opisanimi dejavnostmi in nalogami.

1. Brošure in publikacije

Zaradi informiranja, ozaveščanja in izobraževanja posameznikov so bile v SZZ pripravljene te brošure:

- brošura o sistemu subvencioniranja zavarovanj v kmetijstvu
brošura je namenjena vsem, ki se ukvarjajo s kmetijstvom ter je dostopna na spletnih straneh MKGP, s pomočjo Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije pa je bila razdeljena tudi kmetijskim gospodarstvom. Poleg tega so bile informacije o sistemu subvencioniranja zavarovanj v kmetijstvu objavljene tudi v medijih, npr. v časopisu Kmečki glas;

- brošura o naravnih nesrečah, namenjena vsem zavarovalcem in zavarovancem, predvsem posameznikom
v brošuri so predstavljene naravne nesreče v svetu in v Republiki Sloveniji v zadnjih letih in tudi škoda, ki je pri tem nastala. Hkrati so predstavljena tudi zavarovanja, ki jih je mogoče skleniti zaradi zagotovitve kritja ob različnih naravnih nesrečah, pri zavarovalnicah, članicah SZZ. Brošura je dostopna na spletni strani SZZ;

- brošura za informiranje posameznikov o življenjskih zavarovanjih

brošura vsebuje ta poglavja: splošni opis življenjskih zavarovanj s slovarčkom osnovnih izrazov, opis posameznih vrst življenjskih zavarovanj, davčni vidik ureditve življenjskih zavarovanj, opredelitev potrebnih informacij ob prijavi zavarovalnega primera ter ureditev pritožbenega postopka ter je dostopna na spletni strani SZZ.

Za izobraževanje posameznikov so pomembne tudi publikacije, kot so Zavarovalniški horizonti, Statistični zavarovalniški bilten, Letno poročilo Agencije za zavarovalni nadzor in mesečno glasilo Informator.

2. Srednješolski in višješolski izobraževalni program

SZZ je v sodelovanju s Centrom Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (v nadaljevanju: CPI) zaradi sprememb v gospodarjenju in prilaganja drugim tržnim razmeram pripravilo profil poklica in poklicni standard zavarovalniški asistent, na podlagi katerega so pripravili srednješolski izobraževalni program Ekonomski tehnik zavarovalniškega področja. Postopek priprave srednješolskega izobraževalnega programa, ki se je začel leta 2003, se je končal konec leta 2007. Prenovljeni program se je začel izvajati v šolskem letu 2008/09.

Na ravni višje šole je SZZ, prav tako s CPI, pripravilo profil poklica in poklicni standard Strokovni sodelavec za zavarovalništvo, na podlagi katerega je skupaj z Much, Višja strokovna šola, d. o. o., v okviru Projekta 6035-3/2006-3, Posodabljanje in razvoj višješolskih programov ekonomske in njej podobnih strok, aktivnost 3 – posodabljanje programov, pripravilo višješolski študijski program Ekonomist – usmeritev zavarovalništvo. Projekt višješolskega študijskega programa za zavarovalništvo je bil končan maja 2007.

SZZ sodeluje tudi z zunanjo izobraževalno ustanovo, ki izvaja višješolski študijski program. Posledica sodelovanja je izdaja učbenikov za višješolski izobraževalni program Ekonomist, smer zavarovalništvo, za te zavarovalniške predmete: Osnove zavarovalništva, Zavarovalna ekonomika, Trženje zavarovalnih produktov, Kontroling v zavarovalništvu, Premoženjska zavarovanja, Osebna zavarovanja, Osnove aktuarske matematike in Pravo v zavarovalništvu. Za lažje razumevanje so v posebni knjižici razloženi zavarovalniški izrazi. Učbeniki so napisani v razumljivem jeziku in primerni za dijake in študente ter tudi za splošno uporabo posameznih ciljnih skupin. V sodelovanju s knjižnicami je lahko dostopnost tega gradiva širša.

3. Izobraževanje in preverjanje znanja zavarovalnih zastopnikov in posrednikov

V prvi vrsti lahko zastopniki in drugi tržniki veliko naredijo za ozaveščenost in zavarovalniško izobraženost posameznikov. Zavarovalni zastopniki in posredniki so eden od pomembnih virov informacij in nasvetov za širšo javnost, dvigujejo raven poznavanja storitev in ozaveščanja. Še več: imajo pomembno nalogo pri širjenju tega vedenja in znanja na druge posameznike. Zavarovalnice veliko truda vlagajo v to, da so zastopniki vse bolj svetovalci kot prodajalci, v SZZ pa je poskrbljeno za to, da se temeljno znanje zastopnikov tudi preverja.

SZZ se je že leta 1998 lotilo projekta, katerega namen je bil vzpostavitev sistema izobraževanja in preverjanja znanja zavarovalnih zastopnikov in posrednikov, skladnega z evropskimi standardi. Nosilec projekta je bil European Savings Banks Group, Bruselj, v konzorciju z Nemškim zavarovalnim združenjem¹⁵.

V okviru projekta so pripravili:

¹⁵ Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft.

- pravila o preizkusu strokovnega znanja, potrebnega za opravljanje poslov zavarovalnega zastopanja in posredovanja, ki jih je na podlagi Zakona o zavarovalništvu sprejela Agencija za zavarovalni nadzor,
- predmetnik,
- katalog znanj,
- učni načrt,
- učbenik
- gradivo za inštruktorje in
- izpitna vprašanja.

Kandidati za zavarovalne zastopnike morajo usvojiti zavarovalne, etične in pravne osnove, premoženjsko in osebno zavarovanje. Kandidati za zavarovalne posrednike morajo poleg znanja, določenega za zavarovalne zastopnike, usvojiti še posebno znanje za opravljanje poslov zavarovalnega posredovanja. Pomemben cilj, ki ga z usposabljanjem želijo doseči, je tudi širjenje zavarovalniškega znanja in prijaznejši dostop prodajalcev zavarovanj do posameznikov.

4. Zavarovalni kodeks in zunajsodno reševanje sporov

- Zavarovalni kodeks

V okviru SZZ je sprejet Zavarovalni kodeks, katerega določbe so zavezujoče za vse zavarovalnice, članice SZZ. Zavarovalni kodeks med drugim ureja tudi odnos zavarovalnic do zavarovancev, zavarovalcev, morebitnih zavarovalcev oziroma zavarovancev in upravičencev iz zavarovalnih pogodb. Kodeks je dostopen na spletni strani SZZ.

- Varuh pravic s področja zavarovalništva in Mediacijski center

Za obravnavanje kršitev Zavarovalnega kodeksa ter dobrih poslovnih običajev v odnosih med zavarovalnicami in njihovimi strankami je pristojen Varuh pravic s področja zavarovalništva, ki deluje v okviru SZZ od novembra leta 2002.

Julija leta 2003 pa je bil v SZZ vzpostavljen Mediacijski center, v katerem se rešujejo sporne zadeve med zavarovalnicami in njihovimi strankami. Akti, ki urejajo oba postopka, so dostopni na spletni strani SZZ.

5. Informiranje posameznikov

Na spletnih straneh SZZ so posameznikom na voljo pomembni podatki in informacije, ki jim v ključnih trenutkih pomagajo ali olajšajo težave, ki nastanejo iz zavarovalnega razmerja. SZZ daje posameznikom informacije, napotke in nasvete, ki jih potrebujejo pri uveljavljanju povračila škode, ki so jo imeli v prometni nesreči. SZZ za dajanje informacij, nasvetov, navodil uporablja različna sredstva: od splošnih informacij, ki jih posamezniki lahko pridobijo na spletni strani SZZ (<http://www.zav-zdruzenje.si>), telefonsko svetovanje, pisni odgovori na konkretna vprašanja in poizvedbe po elektronski ali redni pošti, priprava letakov s koristnimi, razumljivimi informacijami, priprava novinarskih konferenc za informiranje širše javnosti ter sodelovanje uslužbencev SZZ z različnimi mediji (časopisi, revije, radio in televizija) za dajanje odgovorov, razlag, kadar mediji obravnavajo tovrstno problematiko. Prav tako SZZ skrbi za izobraževanje strokovne javnosti z organiziranjem seminarjev oziroma uslužbenci SZZ sodelujejo na različnih seminarjih s svojimi prispevki in jih objavljajo v strokovnih revijah.

6. Akcije ozaveščanja, ki jih izvajajo članice SZZ

Večina zavarovalnic pri svojem rednem poslovanju del časa namenja tudi izobraževanju, informiranju in ozaveščanju posameznikov o pomenu zavarovalništva (npr. varčevanja in prednostih varčevanja s sklenitvijo katere izmed oblik življenjskih zavarovanj). V ta namen izdajajo brošure, s katerimi enostavno in poljudno razložijo zavarovanja, publikacije, časnike, glasila itd., ki obravnavajo teme s področja varčevanja in zavarovanja.

Zavarovalnice se sistematično udeležujejo večjih dogodkov, ki so povezani z varčevanjem, oziroma na katerih se določen pomen pripisuje tudi varčevanju. Sočasno prirejajo tudi lastne dogodke.

Vsako leto na začetku šolskega leta in tudi med letom so zavarovalnice prisotne tudi v izobraževalnih ustanovah, ker s svojimi dejavnostmi pripomorejo k povečevanju zavesti o varnosti in zavarovanosti. Dejavnosti so namenjene staršem in tudi otrokom.

Na področju varnosti pa:

- varnost otrok na poti v šolo (obiski po vrtcih, šolah, sodelovanje pri izobraževanju z občinskimi sveti za varstvo in preventivo v prometu),
- sodelovanje s policijo pri ozaveščanju o pomenu varnosti v prometu,
- sodelovanje z gasilsko zvezo o pomenu preventivnega delovanja preprečevanja požara,
- različni natečaji,
- sodelovanje z letalskim centrom pri letalski obrambi pred točo,
- izobraževanje o pomenu protitočne zaščite (mreže),
- obveščanje o nevarnosti naravnih nesreč po različnih medijih v trenutku, ko je napovedana nevarnost (toča alarm),
- trening varne vožnje,
- različne publikacije,
- spletni svetovalec.

2.2.2 Dodatno pokojninsko zavarovanje

Dodatno pokojninsko zavarovanje je relativno nova oblika dodatnega zavarovanja za starost na slovenskem trgu. Sicer je že Zakon o pokojninskem in invalidskem iz leta 1992 predvidel, da se lahko s posebnim, ločenim zakonom določijo pogoji za vzpostavitev dodatnega pokojninskega zavarovanja, vendar pa je bilo uvedeno šele z reformo Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju leta 2000. Dodatno pokojninsko zavarovanje je na slovenskem trgu tako vzpostavljeno v zadnjih 10 letih, vanj pa je vključena približno polovica celotnega aktivnega prebivalstva. Poleg ozaveščanja o pomembnosti in samem namenu dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki ga je izpeljalo pristojno ministrstvo ob vzpostavitvi sistema, so večji delež k finančnemu izobraževanju prispevali izvajalci te oblike zavarovanja.

Dejavnosti:

- pristojno ministrstvo (MDDSZ) na spletni strani redno (vsako trimesečje) objavlja statistične podatke o izvajalcih, vključenosti, sredstvih in višini povprečne premije;
- pristojno ministrstvo objavlja letna poročila o stanju na trgu dodatnega pokojninskega zavarovanja;
- zavarovanci so skladno z zakonom enkrat letno obveščeni o višini privarčevanih sredstev na njihovem osebni računu, spremembah pokojninskega načrta, poslan pa jim mora biti tudi povzetek letnega poslovnega poročila.

Skladno z razširjanjem ozaveščenosti med zavarovanci o pomembnosti te oblike zavarovanja tudi posamezni izvajalci pokojninskih načrtov opravljajo posamezne dejavnosti in izdajajo publikacije, ki so strokovne ali celo znanstvene narave, po svoji vsebini pa na

nevtralen način skušajo predstaviti pomen in namen dodatnega pokojninskega zavarovanja. Te oblike finančnega izobraževanja so omenjene izključno zato, ker so izobraževalne narave in jih največkrat zavarovancem predstavljajo zunanji strokovnjaki in neodvisne ustanove na podlagi sodelovanja z izvajalci. Kot dobre prakse bi lahko omenili naslednje:

- izvajalci izdajajo glasila (npr. Moja naložba, pokojninska družba, d. d.);
- izvajalci na letni ravni ozaveščajo in predstavljajo dodatno pokojninsko zavarovanje z organizacijo okroglih miz (primer Pokojninska družba A za delodajalce in delavce, ki so vključeni v njihove pokojninske načrte, enkrat letno organizira enodnevno predavanje o pomembnosti in novostih o dodatnem pokojninskem zavarovanju, Moja naložba, pokojninska družba, d. d.);
- izvajalci redno opravljajo raziskave s področja dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki so dostopne javnosti in socialnim partnerjem:
 - KAD, Center za socialno psihologijo: Raziskava o odnosu Slovencev do starosti, pokojninskega sistema in varčevanja za starost, Ljubljana 2007;
 - KAD, Inštitut za management in organizacijo (Ekonomski fakulteta, UL): Odnos podjetij do starejših zaposlenih, Ljubljana 2008;
 - Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani: Dolgoročni pomen II. pokojninskega stebra, Ljubljana 2010.

2.3 Trg kapitala

Združenje družb za upravljanje (v nadaljnjem besedilu: ZDU – GIZ) je do zdaj organiziralo izobraževanja za zaposlene v družbah za upravljanje ter osebe, ki so poslovno povezane z njimi. ZDU – GIZ izvaja dopolnilna in ozko specializirana izobraževanja za zaposlene v družbah za upravljanje na eni strani ter izobraževanja in preizkuse znanja, ki so pogoj za pridobitev dovoljenja Agencije za trg vrednostnih papirjev za opravljanja trženja in prodaje investicijskih skladov na drugi strani.

Izobraževanje in preizkus znanja o trženju in prodaji investicijskih skladov imata namen izobraziti udeležence, da svoje stranke ustrezno obvestijo in jim pomagajo izbrati najprimernejšo naložbo.

Udeleženci morajo med drugim poznati:

- osnovne značilnosti finančnega sistema in finančnih produktov z opredelitvami finančnih produktov oziroma naložb,
- dejavnike izbora naložb (elementi varčevanja in osebne finance; tveganja, omejevanje tveganj; optimizacija naložb),
- lastnosti in vrste investicijskih skladov glede na naložbeno politiko, tveganja, povezana z vlaganjem v investicijske sklade, ter prednosti oziroma slabosti vlaganja v investicijske sklade v primerjavi z drugimi oblikami varčevanja,
- izdelava profila vlagatelja,
- izbor primernega investicijskega sklada,
- davčne predpise, ki se nanašajo na obdavčitev imetnikov investicijskih kuponov oziroma delnic investicijskih skladov,
- poslovno etiko in odnos do vlagateljev,
- pomen in oblike zunajsodnega reševanja sporov med ponudniki storitev in investitorji.

V preteklih letih je ZDU – GIZ načrtovalo tudi dejavnosti za izobraževanje prebivalstva, katerega namen je bil tovrstno varčevanje približati najširšemu krogu prebivalstva. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ta projekt ni bil uresničen.

Kodeks

Članice ZDU – GIZ so sprejele kodeks poslovanja, ki zavezuje vse članice združenja.

Pri opravljanju svoje dejavnosti morajo družbe za upravljanje ravnati tako, da čim bolj varujejo in ščitijo pravice in koristi investorjev.

Združenje članov borze vrednostnih papirjev (v nadaljnjem besedilu: ZČBVP – GIZ) opravlja preizkuse znanja, potrebne za pridobitev dovoljenja za opravljanje poslov borznega posrednika¹⁶ ter zanj po potrebi organizira tudi priprave na preizkus strokovnega znanja za pridobitev dovoljenja za opravljanje poslov borznega posrednika na vseh ravneh. ZČBVP – GIZ organizira nekajkrat letno poleg tega tudi druge izobraževalne seminarje in strokovne delavnice iz vsebinskih tem, ki se dotikajo poslovanja članov ZČBVP – GIZ, če se zanje pojavi potreba. Vedno pa se v izobraževanje združenja lahko vključujejo tudi zunanji udeleženci, saj obstaja očitno povpraševanje po tovrstnem izobraževanju tudi zunaj obsega njihovih članov.

Agencija za trg vrednostnih papirjev (v nadaljnjem besedilu: ATVP)

Novembra 2009 je ATVP izdala Napotke vlagateljem za investiranje v vrednostne papirje in finančne instrumente in jih objavila na svojih spletnih straneh. V njem so na kratko predstavili delovanje slovenskega trga vrednostnih papirjev in osnovne vidike upravljanja finančnega premoženja. Odgovorili so na vprašanja, kako je trg urejen, kdo ga nadzoruje, katera so načela varnega investiranja v vrednostne papirje, kakšne so pravice vlagateljev in kje se skrivajo pasti. Informacije so splošne narave in ne nadomeščajo strokovnega nasveta usposobljenih strokovnjakov ali ne predvidijo vseh okoliščin, ki vplivajo na osebne finančne odločitve. Prav tako zaradi omejenega obsega publikacije ne navajajo vseh elementov, ki bi jih kot vlagatelji morali poznati. V letu 2010 pa je bila na njihovih spletnih straneh objavljena tudi brošura z naslovom Zakonska ureditev prevzemov in vloga ATVP.

2.4 Varstvo potrošnikov

Urad za varstvo potrošnikov v skladu z Uredbo o organih v sestavi ministrstev (Uradni list RS, št. 58/03, 45/04, 86/04, 138/04, 52/05, 82/05, 17/06, 76/06, 132/06, 41/07 in 63/09) opravlja strokovne, upravne in razvojne naloge na področju varstva potrošnikov in naloge, povezane z izvajanjem javnih služb svetovanja, vzgoje in izobraževanja ter obveščanja potrošnikov. Temeljni zakon na tem področju je ZVPot, njegov 67. člen pa daje pravno podlago za sprejemanje nacionalnega programa varstva potrošnikov.

Resolucija je med prednostna področja uvrstila tudi finančne storitve – izvajanje projektnih dejavnosti.

Na podlagi ZVPot in resolucije MG sofinancira delovanje potrošniških organizacij in posameznih projektov na podlagi izvedenih javnih razpisov. V okviru javnega razpisa za leto 2008 je bilo mogoče kandidirati med drugim tudi za projekte s področja finančnih storitev. Med prijavitelje je MG prek organa v sestavi podelilo 78.000,00 EUR. Projekt na temo finančnih storitev je obsegal izdajo zgibank, analizo posojilnih kartic, informiranje potrošnikov na temo plačilnega prometa, hipotekarnih kreditov in posojilnih kartic. V letu 2009 je bil zaradi aktualnosti teme aprila razpisan projekt zgolj na temo finančnih storitev. Na voljo je bilo 65.000,00 EUR. Za leto 2010 je za projekt na področju finančnih storitev namenil približno 70.000 EUR.

¹⁶ Več o preizkusu znanja glej: http://www.zdruzenje.si/index.php?page=vsebina&page_id=13&subpage_id=13

MG sodeluje z gospodarskimi interesnimi združenji in zbornicami, ne sofinancira pa njihovih projektov, ki so povezani s finančnim izobraževanjem.

MG prek organa v sestavi zagotavlja tudi brezplačno svetovanje potrošnikom, in sicer kot javno službo, katere trajnost in nemotenost opravljanja sta v javnem interesu Republike Slovenije in se ne opravlja zaradi pridobivanja dobička. Koncedent je Vlada Republike Slovenije, njegove pravice in obveznosti pa v imenu in za račun Republike Slovenije izpolnjuje Urad za varstvo potrošnikov. Namen javne službe svetovanja potrošnikom je zagotavljati potrošnikom brezplačne nasvete, kadar imajo težave, povezane z nakupi blaga ali storitev. Za javno službo niso postavljene nobene omejitve glede pristopa do svetovalcev (starost, status, vrednost nakupa), ki pa glede na razpoložljiva sredstva, ki jih za njihovo delovanje zagotavlja država, niso strokovnjaki za posamezna področja, na katera se nanašajo vprašanja potrošnikov.

Kot javna služba je opredeljeno tudi izobraževanje in obveščanje potrošnikov, ki se v Republiki Sloveniji izvaja tudi prek revije za potrošnike VIP, ki jo na podlagi podeljene koncesije izdaja nevladna potrošniška organizacija, država pa prek MG oziroma njegovega organa v sestavi zagotavlja njeno sofinanciranje.

Zveza potrošnikov Slovenije (ZPS) je neodvisna, neprofitna, mednarodno priznana nevladna organizacija, ki že od leta 1990 dalje varuje in zastopa izključno interese potrošnikov. Pri izvajanju finančnega izobraževanja so od leta 2007 dalje izdali brošure različnih delov ob finančni podpori (sofinanciranje) MG oziroma njegovega urada v sestavi: stanovanjska krediti, lizing, življenjska zavarovanja, naložbe, investicijske skladi, varnost plačil, zamenjava banke, zavarovanja, vodnik po osnovah naložb, osebni stečaj, kako reševati dolgove, zakaj in kako upravljati osebne finance, nasveti za učinkovito varčevanje s temi glavnimi cilji:

- informiranje in izobraževanje o namembnosti vrst storitev, njihovih lastnostih, iskanju ponudnika in različnih razmerah med koriščenjem storitve;
- izobraževanje o reševanju življenjskih okoliščin z različnimi finančnimi produkti/storitvami (npr. skrb za starost) in
- izobraževanje o vodenju osebnih financ.

Od začetka leta 2008 pa ZPS četrtno izdaja finančno prilogo v reviji VIP. S finančno prilogo želi informirati, izobraževati in ozaveščati potrošnike o finančnih storitvah, njihovih pravicah na tem področju ter jih obveščati o kršitvah, ki se pojavljajo. Pomemben del finančne priloge je tudi primerjalno testiranje za lažjo izbiro najprimernejšega in najugodnejšega ponudnika.

Finančna priloga v reviji VIP izhaja s pomočjo BS in EK, prispevki pa so objavljeni tudi na spletni strani ZPS.

Glavni cilji za izdajanje finančne priloge v reviji VIP so:

- opis namembnosti in lastnosti različnih vrst bančnih storitev;
- nasveti o primernosti storitev ob različnih osebnih okoliščinah;
- nasveti o postopku izbire ponudnika;
- primerjava ponudnikov in
- informacije o praksi ponudnikov in novostih pri bančnih storitvah.

ZPS je sodelovala tudi pri mednarodnih izobraževalnih projektih, kot sta:

- Dolceta – portal finančne storitve (izdelava in vzdrževanje različnih tematskih modulov) in

- Europa Diary – posebej namenjen mladim, obravnava različne potrošniške teme, spremlja ga vodnik za učitelje (v Republiki Sloveniji je bilo v letu 2009 razdeljenih 24.000 izvodov na 141 šolah).

Od novembra 2009 je na spletni strani ZPS posebna spletna stran ZPS Osebne finance, na kateri so:

- izobraževalno gradivo in brošure o finančnih produktih/storitvah in finančnem poslovanju,
- testi in članki iz Revije VIP, redno aktualizirani interaktivni testi bančnih računov, stanovanjskih posojil in varčevanj (bančni računi mesečno, varčevanja četrletno, stanovanjski krediti trikrat letno),
- orodje za podporo pri izračunih kreditov in varčevanj (kalkulatorji).

2.5 Šolsko izobraževanje

Analiza učnih načrtov z vidika dajanja informacij finančnega poslovanja v nadaljevanju povzema sedanje stanje šolskih predmetov, pri katerih ima finančno izobraževanje pomembnejšo vlogo.

Predmetna komisija za GOSPODINJSTVO se zaveda pomembnosti finančnega izobraževanja in je tudi s tem namenom pregledala šolske sisteme v Evropi in tudi v svetu ter ugotovila, da so v obveznem osnovnošolskem izobraževanju vsebine, ki obravnavajo finančno izobraževanje, vključene v predmet Home Economics ali po naše gospodinjstvo.

Gospodinjstvo je obvezni predmet v osnovni šoli in pri tematskih modulih je tudi modul ekonomika gospodinjstva. Predmet gospodinjstvo je v predmetniku osnovne šole za 5. in 6. razred. Zaradi majhnega števila ur predmeta gospodinjstvo bi bila najučinkovitejša in najsmotrnejša rešitev, da bi predmet s tako pomembnimi vsebinami obsegal več ur gospodinjstva in bi ga bilo nujno treba uvrstiti tudi v zadnjo tretjino osnovne šole. Rešitev obravnave vsebin s področja finančnega izobraževanja bi sicer lahko bila pri nas v ponudbi **izbirnega predmeta** ali pa, da bi v danem obsegu ur večji delež ur namenili pouku ekonomskih pojmov in bi le ta tako dal **enake možnosti vsem učencem za pridobitev znanja in veščine tudi s področja financ.**

Učinkovitost obravnave vsebin finančnega izobraževanja pri predmetu gospodinjstvo je tudi najustreznejša, kajti učitelj oziroma profesor gospodinjstva je pri nas edini profil, ki ima v okviru dodiplomskega izobraževanja v študijskem programu vsebine ekonomije in ekonomike.

Poleg predmeta gospodinjstvo pa so cilji, vsebine in dejavnosti področja financ in finančne pismenosti obravnavani tudi pri drugih predmetih.

Učni načrt predmeta DRUŽBA v 1. in 2. tretjini osnovne šole vsebuje cilje, vsebine in dejavnosti s področja geografije, sociologije, zgodovine, etnologije, psihologije, ekonomije, etike idr. Je predmet, ki je z družbenega, zgodovinskega in prostorskega vidika močno povezan z življenjem ljudi.

Učni načrta predmeta DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA, sprejet na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje 14. 1. 1999 (uradno veljaven) v učnem sklopu POKLIC IN DELO v 8. razredu osnovne šole v vsebini TRG IN DENAR vključuje cilj spoznavanja različnih načinov plačevanja in razvijanja odgovornosti za upravljanje premoženja: odgovorno in neodgovorno trošenje premoženja.

Predmet se je z Zakonom o osnovni šoli (Uradni list RS, št. [81/2006](#) – tretje uradno prečiščeno besedilo, in [102/2007](#)) preimenoval v **državlansko in domovinsko vzgojo ter etiko**. Posodobljen učni načrt predmeta, sprejet na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje 12. 6. 2008, neposredno ne vključuje te tematike. Posredno je vključena v splošne cilje in vsebine v okviru državlanske odgovornosti in etike spoštovanja.

Predmet TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA opredeljuje štiri področja, ki se pri pouku prepletajo in jih učenci spoznavajo (predvsem) s svojo dejavnostjo: tehnična sredstva, tehnologija, organizacija dela in **ekonomika**. Ekonomiko najdemo ob vrednotenju dela in izdelka.

V posodobljenih učnih načrtih za predmet ZGODOVINA v gimnazijah je vključenih več učnih ciljev in vsebin s področja gospodarske zgodovine, ki se nanašajo na zgodovinski razvoj denarništva skozi čas. Tako vključuje elemente zgodovinskega razvoja denarništva splošni cilj, ki se nanaša na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in postopkov:
»Dijaki/-nje pojasnijo in primerjajo načine življenja in miselnosti ter znanstvene dosežke ter njihov vpliv na gospodarske procese, socialne odnose in okolje v različnih zgodovinskih obdobjih.«

Nekaj vsebin s področja finančnega izobraževanja je vključenih v predmet GEOGRAFIJA: gospodarjenje, stroškovne sheme, družinski proračun, načrtovanje dopusta.

V MATEMATIKI se v učnem načrtu s področja finančne pismenosti pojavljajo ti pojmi: denar kot merilo vrednosti (prvič v 2. razredu), odstotek (prvič v 7. razredu), premo in obratno sorazmerje (prvič v 8. razredu). Našteti matematični pojmi so povezani z realnostjo z besedilnimi problemi. Vrsta besedilnih nalog z učnim načrtom ni predpisana, med splošnimi učnimi cilji predmeta pa je težnja osmišljanja matematike. V praksi (učbeniki in pouk) se pojavlja denar kot merilo vrednosti v kvazirealističnih, to je bolj šolskih kot realnih okoliščinah. V naloge so lahko vključeni odstotki (DDV, podražitve, pocenitve) in druge ekonomsko oglaševalske okoliščine. Pojma denarna enota in odstotek se ne pojavljata v učnem načrtu za matematiko z izrecnim namenom razvoja finančne pismenosti, ampak bolj kot učne okoliščine za matematične vsebine, kot so decimalno število, premo in obratno sorazmerje.

V **splošnih gimnazijah** je predmet EKONOMIJA izbirni in ga dijaki lahko izberejo kot izbirni maturitetni predmet, mnogo več vsebin s področja finančne pismenosti pa je seveda v ekonomskih gimnazijah. Ekonomske pojme dijaki splošnih in strokovnih gimnazij spoznavajo tudi pri predmetih SOCIOLOGIJA, ZGODOVINA in GEOGRAFIJA, dijaki strokovnih gimnazij pa pri predmetih EKONOMIJA in PODJETNIŠTVO.

V programih nižjega in srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja se dijaki seznanjajo z ekonomskimi vsebinami pri predmetu DRUŽBOSLOVJE.

Pri izobraževanju odraslih posebnih vsebin oziroma programov, katerih cilj je pridobivanje finančnega znanja v smislu pridobivanja kompetenc upravljanja osebnega premoženja in financ, ni.

Obstoječe možnosti vključevanja vsebin finančnega opismenjevanja iz javnih sredstev MŠŠ, področja izobraževanja odraslih:

1. V okviru Javnega razpisa za sofinanciranje izobraževanja odraslih je bilo od leta 2000 do leta 2010 praviloma vsako leto razpisano področje "aktivnega državljanstva", v katerem so izvajalci prijavljali najrazličnejše vsebine oziroma programe neformalnega pridobivanja

znanja za splošno izobraževanje in pridobivanje različnega znanja, spretnosti in veščin, ki jih potrebujejo za vsakdanje življenje in delovanje v sodobni družbi znanja, tehnologije, obvladovanja različnih informacij ipd. Izvajalci so tako izvajali najrazličnejše programe, katerih vsebine so bile izraz potreb, v veliki večini lokalnega okolja.

Letošnji javni razpis (v višini 611.118 EUR v PP: 7229) krovno podpira temeljne kompetence za različne občutljive ciljne skupine:

Pogoj za sofinanciranje izobraževalnih programov je bil, da tematsko pokrivajo ključne kompetence, ki jih ljudje potrebujemo za osebno izpolnitev in razvoj, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev. Ključne kompetence ali temeljne zmožnosti so opredeljene na osmih področjih, in sicer: sporazumevanje v maternem jeziku, sporazumevanje v tujih jezikih, matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji, digitalna pismenost, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetnost ter kulturna zavest in izražanje¹⁷.

Na izvajalcih pa je, kako prepoznavajo potrebe lokalnega okolja in oblikujejo programe, pri čemer v razpisu podpiramo tudi nekatere programe združenj pri izobraževanju odraslih, ki razvijajo nove programe.

2. V okviru Javnega razpisa evropskih strukturnih skladov (ESS) pri MŠŠ – Javni razpis za sofinanciranje izobraževalnih programov projektno učenje mladih (PUM) in programov za zviševanje splošne in računalniške ravni pismenosti v letih 2009 in 2010 gre za izvajanje programov opismenjevanja, kot so: javnoveljavni programi UŽU – Usposabljanje za življenjsko uspešnost:

- MI – Most do izobrazbe;
- BIPS – Beremo in pišemo skupaj;
- MK – Moj korak;
- IP – Izzivi podeželja;
- MDM – Moje delovno mesto.

Namenjeni so različnim ciljnim skupinam za pridobivanje znanja temeljnih kompetenc in splošnega opismenjevanja, med te vsebine je vključen segment obiska na eni od bank in programa PUM (Projektno učenje mladih), kjer se smiselno uporabijo glede na potrebe vključenih skupin tudi nekatere dejavnosti oziroma vsebine o urejanju osebnih financ.

3 Prepoznavanje problemov, povezanih s finančno izobraženostjo

3.1 Splošno

Odgovornost in tveganja za finančne odločitve, ki bodo imele velik vpliv na prihodnje življenje posameznika (npr. pokojnine), se od delodajalcev in države prenašajo na delavce in druge državljane, pri tem pa nesorazmernost informacij, ki jih imajo v primerjavi s ponudniki, ostaja zelo velika. Tudi relativno enostavni finančni produkti/storitve so za povprečnega državljana lahko precej zapleteni. Seznam prepoznanih problemov ni dokončen. Podatki tujih raziskav¹⁸ pa kažejo tak obseg problematike:

¹⁷ Vir: Evropski parlament in Svet Evropske unije (2006). Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (Uradni list Evropske unije L 394, 30. 12. 2006).

¹⁸ EBF Report on Financial Literacy, D0305B-2009, COM (2007)808 final, Financial Services Authority, <http://www.fsa.gov.uk/pubs/consumer-research/crpr47.pdf>

- Večina posameznikov nima potrebnega znanja za sprejetje ustrezne odločitve. S krepitvijo zapletenosti ponujenih finančnih produktov/storitev se zmanjšuje zmožnost posameznikov, da izberejo najugodnejšo ponudbo.
- Večina posameznikov precenjuje svojo finančno moč. Najpogostejša težava je, da posamezniki pogosto napačno ovrednotijo svoj finančni položaj. Taki posamezniki so še posebej ranljivi, saj na primer precenijo svojo sposobnost za odplačevanje posojila, plačevanje mesečne premije, namenjene za varčevanje itd.
- Številni posamezniki nimajo dolgoročnih finančnih načrtov ali pa izbirajo finančne produkte/storitve, ki ne ustrezajo njihovim potrebam. Ti posamezniki so veliko bolj nagnjeni k zadolževanju in se znajdejo v težavah, če se njihove finančne razmere spremenijo. To je tudi razlog, da si posamezniki težko zagotovijo zadovoljiv življenjski standard, ko so v pokoju. V skladu z raziskavo, ki so jo izvedli v Veliki Britaniji, 70 % anketirancev nima prihrankov za kritje nepričakovanega izpada dohodka. Ker se življenjska doba podaljšuje, so odločitve, ki so povezane z varčevanjem za čas upokojitve, še posebej pomembne.
- Poznavanje osnov finančnega odločanja ne zadošča za dobre finančne odločitve. Če posameznik ne pozna dovolj dobro posebnosti finančnih trgov, finančnih produktov/storitev itd., težko sprejema finančne odločitve, ki bi mu prinesle koristi v prihodnosti (npr. koliko in kako moram mesečno varčevati za pokojnino, primerjava dveh hipotekarnih kreditov).
- Finančno izobraževanje, ki se osredotoča na posamezne vrste finančnih produktov/storitev, ima časovno omejeno vrednost, ker se finančni produkti/storitve zelo hitro spreminjajo.
- Posledica izobraževanja je pogosto pretirana samozavest, ki vodi v prenagljene in napačne odločitve.

3.2 Ugotovljeni problemi

Splošni problemi na finančnih trgih:

- Nizka ozaveščenost posameznikov glede pomena in možnosti, ki jih ponuja finančni trg.
- Vse bolj zapleteni in nepregledni finančni produkti/storitve, pri odločanju katerih samo finančna izobrazba ne pomaga.
- Nezmožnost določanja oziroma neprimerno določeni cilji posameznika.
- Pomanjkanje neodvisnih informacij za pomoč pri informiranem odločanju.
- Pomanjkljivo in morda netočno informiranje finančnih ponudnikov ima lahko zavajajoč učinek, ki je pogosto odločilen pri končni odločitvi posameznika o izbiri.
- Svetovalne prakse finančnih ponudnikov in posrednikov, ki se koncentrirajo na uspešno prodajo najdonosnejših finančnih produktov/storitev, ne upoštevajo pa osebnega stanja, potreb posameznika ter njegovega nagnjenja k tveganju.

- Veliko informacij in nepreglednost pomembnih informacij, ki jih posameznik potrebuje za sprejemanje odločitev o nakupu ne le finančnih produktov/storitev. Čas za zbiranje in proučevanje vseh pomembnih informacij je omejen.
- Težavna in pomanjkljiva primerljivost med ponodbami, prezasičenost z informacijami in pomanjkljiva pripravljenost ali izobrazba ponudnikov za dajanje informacij in nasvetov.
- Avtomatizirani postopki prodaje finančnih produktov/storitev, katerih cilj je zmanjšati stike s posameznikom zaradi stroškovne učinkovitosti.
- Finančno izključevanje.
- Različni standardi razkrivanja informacij in obveščanja vlagateljev pri različnih nadomestnih finančnih produktih.
- Zapletenost pogodbenih pogojev.
- Težka razumljivost pogodbenih določil in splošnih pogojev.

Področje zavarovalništva:

- Pomanjkljivo poznavanje pomena, namena in smisla zavarovalništva ter delovanja sistema izvajanja zavarovanj.
- Slaba ozaveščenost o pomembnosti finančnega načrtovanja in vodenja družinskega proračuna ter zaščite pred finančnimi tveganji (finančna nepismenost).
- Posamezniki se ne seznanijo podrobno z vsebino informacij, ki so jim jih dali zavarovalni zastopniki in posredniki, pogosto jih tudi ne razumejo ter ne zahtevajo dodatnih obrazložitvev oziroma razlage nerazumljivih informacij. Pogosto so preobremenjeni s količino informacij, ki jih ne morejo proučiti in jim zato ne namenjajo pozornosti.
- Posamezniki si ne vzamejo dovolj časa ali se jim zdi to nepomembno, da bi prisluhnili nasvetu zastopnika/posrednika glede zavarovanja, ki ga želi skleniti. Pogosto se mu zdi to potrata časa ali pa meni, da mu želi zastopnik/posrednik samo prodati še eno "nepotrebno" kritje. Težave nastanejo ob škodi, ko stranka trdi, da ji zavarovanje ni bilo dobro predstavljeno.
- Posamezniki ne znajo primerjati zavarovalniških produktov/storitev med seboj, velikokrat zaradi njihove zapletenosti in nepreglednosti.
- Zavarovalni pogoji so sestavni del zavarovalne pogodbe, pa jih posamezniki ne preberejo in jim ne namenjajo pozornosti, niti ne preverijo in ne proučijo svoje zavarovalne police. Ko pride do škodnega dogodka, ne vejo, ali je to vključeno v zavarovanje ali ne, kakšen je postopek prijave.
- Posamezniki se še vedno zanašajo na izkušnje iz preteklosti, ko je ob večjem škodnem dogodku posamezniku finančno in fizično pomagalo celotno okolje, v katerem je prebival (družina, sorodstvo, sosedje, podjetje, v katerem je zaposlen ...), čeprav tovrstna solidarnost v zadnjem času izginja in mora biti vsak vedno bolj odgovoren za varnost svojega premoženja.

- Nizka ozaveščenost o pomembnosti dodatnega pokojninskega zavarovanja in o nižanju ravni dohodkov, ki jih bo posamezniku zagotavljalo obvezno pokojninsko zavarovanje.
- Nepoznavanje sistemske ureditve dodatnega pokojninskega zavarovanja z možnostjo koriščenja davčne olajšave.
- Posamezniki se niso pripravljene odreči tekoči porabi zaradi varčevanja za starost zaradi prenizke ozaveščenosti o nižanju višine pokojnin iz obveznega zavarovanja.

Zavarovalništvo je veliko bolj odvisno od trenutnih odločitev posameznika, kot je to pri bankah. Zavarovalnice v mnogih primerih delujejo tudi prek agencij; nekatere so ekskluzivne, druge neekskluzivne. Zato je primerjava posameznih zavarovalniških produktov/storitev še dosti težja; mešajo se vplivi z italijanskega in nemškega trga, ki sta po filozofiji diametralno nasprotna. Zaradi vsega tega nastaja na slovenskem trgu zmeda. Poleg zastopnikov obstajajo še brokerji, ki delajo recimo za račun zavarovanca. Na zavarovalniškem trgu je izjemno zapletena ponudba zavarovanj; nekatera mejijo že na bančne produkte (bankassurance ...), druga na vlaganje v sklade (naložbena zavarovanja), tretja pa so predpisana z zakonom. Prav tako obstaja velika razlika med ponudniki, ki pa je posamezniki ne zaznajo in ne ločujejo.

Področje bančništva:

- Slabo poznavanje strokovnega izrazoslovja: Stranke redko prosijo bančnega svetovalca za pojasnilo, kaj konkretno pomeni posamezen opis.
- Težave pri primerjavi storitev: Zaradi različnih metodologij je povprečnemu uporabniku težko primerjati cene, prednosti in slabosti storitev različnih bank oziroma finančnih ustanov (npr. depoziti, krediti). Velikokrat izbirajo tudi na podlagi raznih primerjav v medijih, ki so lahko dvoumne.
- Mnogo posameznikov se ne zaveda dovolj pasti na neurejenem trgu, v katere lahko zaidejo pri navidezno privlačnem in lahko dostopnem zadolževanju in naložbenih shemah pri nekaterih nebančnih ponudnikih (različna krediti takoj, zastave avtomobilov, položnic ...).
- Pomanjkanje znanja in izkušenj pri trgovanju z vrednostnimi papirji: Zaradi premajhnega znanja o delovanju borznega trga so povprečni uporabniki razočarani zaradi napačnih pričakovanj ali ne izkoriščajo priložnosti za ustvarjanje dodatne finančne vrednosti.
- Slabo poznavanje družinskega proračuna: Uporabniki bančnih storitev imajo premalo znanja in zavedanja o vodenju družinskega (ne zgolj osebnega) proračuna ter medsebojnih vplivov in povezanosti med »finančnim zdravjem« posameznih članov.
- Banke v svojem predstavitvenem gradivu oziroma v svojih dopisih, namenjenih potrošnikom, premalo uporabljajo poljudna besedila, s katerimi pojasnjujejo svojo strokovno terminologijo. Pri komunikaciji bančnih delavcev s potrošniki so mogoče napake, ki so lahko eden od temeljnih razlogov za (ne)zmožnost zagotavljanja želene, načrtovane kakovosti storitve za potrošnike. Gre za neskladje med dejansko željo potrošnika in zaznavanjem bančnika o pričakovanju potrošnika (problem poslušanja ugotoviti, ali potrošnik razume informacijo ...), in to lahko pripelje do sklepa, da je informacija preveč napredno usmerjena.

- Zaradi različnih metodologij je povprečnemu uporabniku težko primerjati cene, prednosti in slabosti storitev različnih bank oziroma finančnih ustanov (npr. depoziti, krediti). Velikokrat se odločajo tudi na podlagi raznih primerjav v medijih, ki so lahko dvoumne – banke bi tako morale narediti več za ozaveščanje medijev na tem področju.

Področje investicijskih skladov/družb za upravljanje

- Ni ozaveščenosti o pomembnosti finančnega načrtovanja in razpršitve naložb.
- Ni ozaveščenosti o nujnosti dodatnega pokojninskega varčevanja.
- Ni ustreznega razumevanja vzajemnih skladov kot varčevalnega produkta, potrošniki pričakujejo kratkoročne visoke donose, medtem ko so vzajemni skladi namenjeni dolgoročnemu varčevanju.
- Vlagatelji se pogosto odločajo po nasvetu znancev, prijateljev, pri investiranju sledijo »črednemu nagonu« in ne upoštevajo nasveta družbe za upravljanje, ki jim pripravi t. i. profil vlagatelja.
- Vlagatelji se pri investiranju prepogosto odločajo na podlagi tako imenovanih preteklih donosov investicijskega sklada.
- Vlagatelji se pred prodajo/nakupom investicijskih kuponov vzajemnih skladov premalo pozanimajo o davčnih ter drugih vidikih transakcije.

3.2.1 Problematika finančnega svetovanja in nasprotje interesov pri trženju

Ponudniki finančnih storitev in produktov v Republiki Sloveniji morajo izpolnjevati vse z zakonom predpisane pogoje, za opravljanje svojih dejavnosti pa pridobiti dovoljenje nadzornika. Zakonska določila glede varovanja interesov strank ponudnike zavezujejo k posredovanju poštenih, jasnih in nezavajajočih informacij v neposrednem odnosu s strankami in tudi z objavami in tržnimi sporočili. Pri opravljanju storitev pa morajo ravnati vestno, pošteno in z ustrežno profesionalno skrbnostjo ter pri vsem paziti na interese strank.

Ponudniki finančnih storitev v svoji običajni vlogi mnogokrat ne morejo ponujati finančnega izobraževanja v polnem pomenu besede, vendar pa lahko pripomorejo k zavedanju o pomembnosti finančne usposobljenosti že s tem, da je njihova vloga pri pridobivanju informacij in nasvetov jasnejša. Neodvisen nasvet lahko ponudi samo svetovalec, ki ga za storitev plača izključno njegova stranka, ali pa ko svetovalno storitev poleg potrošnikovega plačila subvencionira država. Večina svetovalcev pa je vezana na prodajo produktov posameznega ponudnika in od njega prejema provizijo za sklenjen posel. Tak svetovalec posamezniku ne bo omogočil primerjave z vrstami storitev, ki jih ne ponuja, in jih ne bo obveščal o ponudbah drugih ponudnikov storitev, obenem pa ima interes prodajati storitve, za katere prejme najvišjo provizijo.

Po raziskavi Evropskega združenja svetovalcev in posrednikov je v EU odstotek neodvisnih svetovalcev zelo nizek (VB 7 %, NL 5 %, DE, BE, S 3 %, IT 1–2 %) ¹⁹. Neodvisno svetovanje je namreč drago in ga posamezniki pogosto ne morejo ali pa ne želijo plačati.

V javnosti se pojavljajo tudi številni posredniki finančnih produktov/storitev, ki nimajo ustreznih dovoljenj. Morebitnim vlagateljem obljublajo visoke in hitre zaslužke. Take

¹⁹ www.fecit.org

finančne produkte/storitve ponujajo na spletnih straneh in predstavitev za ožji krog ljudi. Ker nastopajo kot fizične osebe, je nadzor nad njimi otežen. Pri finančnih produktih/storitvah, ki jih ponujajo na ta način, je mogoča tudi finančna prevara²⁰.

3.3 Izobraževalni sistem

Splošno s področja izobraževanja

OECD v priporočilih za finančno izobraževanje opozarja na nujnost zagotavljanja ustreznega izobraževanja posameznikov čim bolj zgodaj v njihovem življenju, tudi v šolskih učnih načrtih.

Kot je že bilo navedeno, so deli finančnega izobraževanja v slovenskem izobraževalnem sistemu vključeni v mnogo učnih predmetov. S posameznimi finančnimi pojmi se učenci že zdaj seznanjajo pri posameznih predmetih v osnovni in srednji šoli. Posledično zato ne moremo govoriti o uvajanju vsebin finančnega izobraževanja, temveč le o posodabljanju ali dopolnjevanju sedanjih učnih načrtov z novimi vsebinami ter načrtovanju medpredmetnih povezav v kurikulah osnovnih in srednjih šol. Poleg tega pa je možnost za finančno izobraževanje otrok in mladostnikov tudi v obšolskih dejavnostih (npr. projektno delo). Res pa je, da je v učnih načrtih potrebna celovitejša obravnava ekonomskih vsebin.

Komisija evropske skupnosti je v svojem Memorandumu o vseživljenjskem učenju kot eno od ključnih sporočil navedla, da je treba učne sisteme prilagoditi spreminjajočemu se načinu, v katerem danes živijo in se učijo ljudje. Temu se pridružuje tudi Republika Slovenija, saj so novi učni načrti vsebinsko in metodično posodobljeni, s čimer v šole uvajajo nove interaktivne učne pristope in spodbujajo individualizacijo učencev.

Vsebine o finančnem izobraževanju so v EU v okviru obveznih osnovnošolskih vsebin vključene v predmet gospodinjstvo. V Republiki Sloveniji so finančne vsebine poleg tega predmeta vključene tudi pri drugih predmetih: družba, državljanska vzgoja in etika, tehnika in tehnologija, zgodovina in matematika.

Učitelj oziroma profesor gospodinjstva je pri nas edini poklic, ki ima v okviru dodiplomskega izobraževanja v študijskem programu vsebine ekonomije in ekonomike, vendar pa Zavod Republike Slovenije za šolstvo v okviru strokovnega izpopolnjevanja strokovnih delavcev, zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, izvaja in bo izvajal programe usposabljanja izobraževalcev glede finančnega izobraževanja v obliki posvetov, simpozijev, delavnic, regionalnih študijskih srečanj učiteljev in podobno. Novost pri izobraževanju je tudi uporaba kakovostnega didaktičnega e-gradiva v okviru evropskega projekta Dolceta. Zavod Republike Slovenije za šolstvo sodeluje pri projektu Dolceta, saj je pristojen za razpošiljanje gradiva do omenjenih ciljnih skupin, nastalih v okviru omenjenega projekta.

Pri formalnem izobraževanju odraslih o posebnih vsebinah oziroma programih, katerih cilj ni pridobivanje finančnega znanja v smislu pridobivanja kompetenc upravljanja osebnega premoženja in financ, vendar je treba poudariti, da se programi za izobraževanje odraslih prilagajajo trenutnim razmeram in potrebam v lokalnem okolju glede na potrebe vključenih skupin. Kadar so izražene potrebe, potekajo tudi nekatere dejavnosti oziroma vsebine o urejanju osebnih financ.

Ugotovljeni problemi v zvezi s formalnim, neformalnim in priložnostnim izobraževanjem so:

²⁰ Prirejeno po: ATVP: Napotki vlagateljem za varno investiranje v vrednostne papirje in finančne instrumente.

- pomanjkanje sredstev za sistematično vsebinsko pokrivanje celotnega trga finančnih produktov/storitev, življenjskih razmer in osnov finančnega odločanja;
- pomanjkanje sredstev za boljše razširjanje obstoječih izobraževalnih gradiv;
- pomanjkanje sredstev za izobraževanje multiplikatorjev;
- odsotnost celovitih izobraževalnih programov v šolskem sistemu, ki bi dajali znanje o osnovah finančnega poslovanja;
- premalo programov za finančno ranljive družbene skupine (upokojenci, nezaposleni, ljudje z nizkimi dohodki, čezmerno zadolženi, prezadolženi);
- odsotnost raziskav razvoja razumevanja ekonomskih pojmov pri otrocih in mladostnikih, na podlagi katerih bi temeljilo načrtovanje sistematičnega in celovitega finančnega izobraževanja na vseh ravneh splošnega izobraževanja (od vrtcev, osnovnih in srednjih šol), ki bi bilo usklajeno z otrokovimi umskimi sposobnostmi in smiselno povezano z vsebino drugih predmetov ter vsakdanjim življenjem otrok in mladostnikov.

3.4 Merjenje učinkovitosti izobraževalnih programov

Merjenje učinkovitosti izobraževalnih programov naj bi pojasnilo:

Kateri program deluje najbolje

Pomembno je vedeti, kakšen je bil vpliv posamezne pobude, da bi jo lahko podrobneje uravnali. Boljša poučenost o tem, katera metoda in vsebina programa ter okolje, v katerem se izvaja, najučinkoviteje pomaga razvijati finančno sposobnost ljudi ter pripomore k oblikovanju novih – boljših pobud.

Kako učinkovito je sploh lahko finančno izobraževanje

Kopičenje vedenja o tem, kakšen in kolikšen učinek je imela posamezna izobraževalna pobuda, bi pomagalo vzpostaviti realna pričakovanja pri načrtovanju naslednjih shem izobraževanja.

Kolikšna je stroškovna učinkovitost finančnega izobraževanja v primerjavi z drugimi politikami

Financerji izobraževalnih programov želijo primerjati merljive učinke, ki jih lahko pričakujejo od finančnega izobraževanja v primerjavi s stroški, potrebnimi za njihovo izvajanje. Snovalci politik želijo primerjati stroške z drugimi politikami na tem področju. Na primer, primerjava višine varčevanja za čas upokojitve, ki je rezultat samoiniciativnosti osebe, davčnih olajšav ali ustrezne izobraževalne sheme.

OECD ugotavlja²¹, da kljub potrebi po razumevanju učinkovitosti finančnega izobraževanja, ni veliko programov, ki bi jih tudi dejansko izmerili. Ker je trenutno na voljo tako malo razpoložljivih podatkov o opravljenih evalvacijah, ni nobene preizkušene oziroma dokazane najboljše norme, po kateri bi lahko določili najboljše prakse. Ne glede na to je OECD razvil okvirna navodila v obliki kontrolnega seznama, sestavljenega iz petih kategorij, ki omogoča kritično presojo stroškov, težavnosti, pomembnosti, praktičnosti itd., na katerega se lahko oprejo snovalci posameznih izobraževalnih programov:

1. Potrebe

Katere cilje želimo doseči s programom? Izboljšati finančno znanje, spretnosti ali odnos ali/in spodbuditi značilno obnašanje (kot na primer varčevanje za čas upokojitve ali

²¹ OECD Journal:General papers, Volume 2008/3, OECD 2008.

odplačevanje dolga)? Treba je proučiti hierarhijo učinkov na posameznega udeleženca. Na koga se program usmerja? Katere skupine prebivalstva imajo posebne potrebe?

2. Obveznosti

V kolikšni meri se program uporablja in koliko stane? Meri se na primer število obiskovalcev seminarjev oziroma število obiskov spletne strani in stroškov na enoto ter se rezultat primerja z drugimi pobudami.

3. Uravnavanje

Kako bi se dalo izboljšati sedanje programe? To osnovno vprašanje se nanaša na izvedbo programa. Za merjenje se lahko uporabljajo tudi vprašalniki o merjenju zadovoljstva izvajalcev in uporabnikov. Podrobnejša analiza lahko poveže oceno različnih možnosti izvedbe programa z ukrepi za izboljšanje njegove učinkovitosti. Analiza bi odgovorila npr. na vprašanje, zakaj nekatere šole dosegajo boljše rezultate kot druge, in pomagala odkriti možnosti za izboljšave.

4. Mikroučinki

Kako učinkovit je program pri doseganju začrtanih ciljev? Ta kategorija je povezana s prvo točko, ko se sprašujemo, katere cilje želimo doseči s posameznim programom in ugotavljanjem, kako uspešni smo pri tem. Jasnim ciljem morajo slediti sezname ukrepov s časovnico izvedbe. Nekateri morebitni ukrepi so lahko pretežavni za izvedbo ali pa predragi. Snovalci programov se srečujejo s tveganjem, da bi težko merljive učinke pozitivnih sprememb obnašanja zamenjali za lažje merljive učinke boljših rezultatov učenja. Meritve mikroučinkov bi morale podpreti iskanje odgovora na vprašanje stroškovne učinkovitosti (primernosti) programa. Kakšna je korist v primerjavi z vložkom?

5. Makroučinki

Kakšen je učinek programov finančnega izobraževanja v primerjavi z drugimi morebitnimi pobudami? Primerjanje učinka in cenovne primernosti programov z drugimi pobudami.

Glavne težave pri merjenju učinka finančnega izobraževanja na finančno izobrazbo in odločanje

Praktične, teoretične in konceptualne težave vrednotenja programov finančnega izobraževanja onemogočajo, da bi bil vpliv finančnega izobraževanja lahko absolutno pojasnjen.

Celovitost podatkov

Nujno se večina podatkov zbere s telefonskimi ali osebnimi informativnimi anketami. Taki podatki imajo znane pomanjkljivosti:

- Mnogo ljudi ne želi razkriti osebnih finančnih informacij. Zaradi tega je skupina, ki v anketi sodeluje, samo izbran, ne pa reprezentativen vzorec.
- Večina podatkov je pridobljena iz samoocen prebivalstva glede lastnega razumevanja finančnih produktov/storitev, finančne sposobnosti in obnašanja brez dejanskega opazovanja, ki bi potrdilo, da je samoocena pravilna.
- Pridobljeni podatki niso ustrezni ali primerljivi.

Praktične težave

OECD ugotavlja, da je osnovni problem razvoja vrednotenja podatkov v tem, da ga razvijajo finančni izobraževalci, ki niso seznanjeni z metodami vrednotenja.

Celo v dobro vodeni raziskavi je težko razlagati rezultate. Še posebej težavno pa je osamiti dolgoročne učinke posameznega izobraževalnega programa na neločljivo povezano celoto osebnih financ. Prav tako je težko oziroma nemogoče raziskati dopolnjujoče učinke drugih programov, vplivi širšega trga (stopnja zaposlenosti, inflacija plač, finančna inovativnost) in »neracionalnih« variacij v obnašanju posameznika, na katerega vplivajo osebne razmere in okolje.

Umeščanje učinka v kontekst

Tudi če nam bi uspelo osamiti učinek posebnega izobraževalnega programa, obstaja težava s primerjanjem, kakšen naj bi dejansko bil zaželeni učinek. Udeležba v posamezni izobraževalni shemi in zadovoljstvo sta sicer pomembni merili, vendar ne merijo tega, kako ljudje dejansko spremenijo obnašanje in ali sprememba obnašanja povzroči večjo finančno blaginjo posameznika.

4 Predlogi rešitev prepoznanih problemov

Na podlagi pregleda shem finančnega izobraževanja, ki se že pregledujejo v EU, je EK določila nekatera načela kot pomoč državnim organom, ponudnikom finančnih storitev, potrošniškim organizacijam, delodajalcem in drugim zainteresiranim stranem pri njihovem prizadevanju za začetek in izvajanje programov finančnega izobraževanja²². Smernice so skladne z Načeli in dobrimi praksami finančnega izobraževanja in ozaveščanja OECD iz leta 2005, ki so jih potrdile vse njene članice, vključno s številnimi državami članicami EU (**med njimi tudi Republika Slovenija**). Nekatera načela se v Republiki Sloveniji že danes izvajajo:

Načelo št. 1:

Finančno izobraževanje mora biti ves čas dostopno in ga je treba aktivno spodbujati v vseh življenjskih obdobjih.

Načelo št. 2:

Programi finančnega izobraževanja morajo biti skrbno ciljno usmerjeni, tako da bodo zadovoljili posebne potrebe državljanov. Programi morajo biti pravočasno in lahko dostopni.

Načelo št. 3:

Posameznike na področju ekonomskih in finančnih zadev treba začeti izobraževati čim prej, po možnosti že v osnovni šoli. Nacionalni organi naj razmislijo, da bi finančno izobraževanje vključili v obvezen del šolskih učnih načrtov.

Načelo št. 4:

Sheme finančnega izobraževanja morajo vsebovati splošna orodja za dvig ozaveščenosti o potrebi po izboljšanju razumevanja finančnih vprašanj in tveganj.

Načelo št. 5:

Finančno izobraževanje, ki ga ponujajo ponudniki finančnih storitev, mora potekati pošteno, pregledno in nepristransko. Skrbeti je treba, da vedno poteka v najboljšem interesu posameznikov.

Načelo št. 6:

²² COM (2007) 808 končno besedilo.

Vodjem finančnega izobraževanja je treba zagotoviti vire in ustrezno usposabljanje, da bodo lahko uspešno in samozavestno vodili programe finančnega izobraževanja.

Načelo št. 7:

Treba je spodbuditi nacionalno sodelovanje med zainteresiranimi stranmi, da bi dosegli jasno opredelitev vlog, omogočili izmenjavo izkušenj in racionalizirali ter prednostno razvrstili vire.

Načelo št. 8:

Izvajalci finančnega izobraževanja morajo redno vrednotiti in kjer je potrebno, posodabljati sheme, ki jih uporabljajo, da jih uskladijo z najboljšimi praksami na zadevnem področju.

5 Izobraževalne sheme finančnega izobraževanja

5.1 Splošno

Izobraževalne sheme, na katere se osredotoča NPFI, upoštevajo prepoznane probleme, povezane s finančno izobraženostjo v Republiki Sloveniji, različne potrebe posameznikov, priporočila OECD in EU ter primere dobrih praks (predvsem FSA). Izobraževalne sheme sestojijo iz kombinacije dolgoročnih in kratkoročnih ciljev. Gradnja izobraževalnih shem je v osnovi dolgoročen projekt, ki zahteva gradnjo vzdržnih temeljev za izboljšavo finančne sposobnosti posameznikov, hkrati pa zajema kratkoročne rešitve, s katerimi naj bi dosegli takojšnje učinke.

Izobraževalne sheme opredeljujejo ciljne skupine, skrbnike programov v posamezni shemi, izvajalce programov, čas trajanja, ključne življenjske okoliščine in potrebe, izobraževalne vsebine, poti izobraževanja, načine merjenja rezultatov, mednarodni kontekst in vire financiranja.

Osnovne ciljne skupine posameznih izobraževalnih shem so:

1. otroci (otroci v vrtcih, osnovnih šolah);
2. mladostniki (srednješolci);
3. odrasli (študenti, mladi odrasli, starši, starejši prebivalci);
4. posebne ciljne skupine (mladi zunaj izobraževalnega sistema, nizkoizobrazbene skupine, nezaposleni, zadolženi, socialno ogrožene in finančno izključene skupine) in
5. izobraževalci.

Vsaka ciljna skupina potrebuje različen način, prilagojen stopnji zrelosti, ravni predznanja, **ključnim potrebam** oziroma **ključnim življenjskim odločitvam**. Sheme finančnega izobraževanja se osredotočajo na najbolj prednostna vprašanja, ki vključujejo pomembne vidike načrtovanja finančnega življenja tistih, ki se prvič zaposlijo, brezposelnih, tistih, ki načrtujejo družino, mladih odraslih ljudi, zadolženih ljudi itd.

Poti izobraževanja

Zaradi upoštevanja različnih okolij, iz katerih izhajajo posamezniki, je finančno izobraževanje treba prilagoditi potrebam in razmeram. Za doseganje širšega pokrivanja izpostavljenosti je treba v posamezni izobraževalni shemi uporabiti vse razpoložljive poti za razširjanje izobraževalnih vsebin in razvijati nove.

Izobraževalne vsebine/programi

Finančno izobraževanje mora zadovoljiti posebne potrebe posameznih ciljnih skupin. Pomembno je, da programi, ki se izvajajo v okviru posamezne izobraževalne sheme, potekajo razumljivo in v obliki, ki omogoča posvetovanje ali dostop uporabnika, kadar je to potrebno. Pri finančnem izobraževanju se obravnavajo finančni izzivi, ki so povezani z realnimi dogodki v življenju državljanov, od tistih, ki jih izkusijo mladi, do tistih, ki so pomembni za upokojeince. Vsebine so prilagojene finančnemu stanju posameznikov in njihovi stopnji razumevanja finančnih zadev, v osnovi pa se nanašajo na:

- plačilne račune in osnove ravnanja z denarjem;
- gospodinjiski proračun;
- zavarovanja in rizike;
- varčevanje in investiranje;
- pokojnine in upokojevanje;
- kredite in zadolževanje.

Izvajalci izobraževalnih programov

Glavni izvajalec, koordinator in nadzornik učinkovitosti izvajanja NPFI ter spremljanja stanja finančne izobraženosti v Republiki Sloveniji je država oziroma pristojna ministrstva z organi v sestavi. Skrbnik posamezne izobraževalne sheme je določen v odvisnosti od tega, katera ustanova je za opravljanje te naloge strokovno najprimernejša (MF, MG, MDDSZ, MŠŠ, nadzorniki trga finančnih storitev). V oblikovanje NPFI in izvajanje različnih programov finančnega izobraževanja v okviru izobraževalnih shem so vključeni vsi zainteresirani deležniki, ki izpolnjujejo merila, ki jih postavlja NPFI.

Nacionalna shema finančnega izobraževanja vključuje vse programe zainteresiranih deležnikov, ki jih ti izvajajo v skladu z načeli in cilji, opredeljenimi v NPFI.

Iz NPFI izhaja tudi nujnost, da deležniki sodelujejo pri ukrepih, s katerimi se spodbujata medijska pokritost ter organiziranje dogodkov za krepitev obveščanja oziroma ozaveščenosti.

Kratkoročne in dolgoročne rešitve

Dolgoročni in kratkoročni razvoj različnih, ciljno usmerjenih izobraževalnih shem na podlagi opisanih načel upošteva različne potrebe posameznikov, ki se izobražujejo na različne načine. Podrobneje so opredeljeni v točkah 5.2 in 5.3. Izvedbena raven se bo prilagodila domačim in tujim virom financiranja (npr. evropskih strukturnih skladov).

5.1.1 Izobraževalna shema Otroci v vrtcih

Skrbnik in program, ki se bo izvajal v izobraževalni shemi:

MŠŠ – pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja

Izvajalci programa: izbrani izvajalec

Čas trajanja: dve leti

Ključne življenjske okoliščine: doživljanje in spoznavanje vsakodnevnega življenja

Ključne potrebe: osvajanje znanja iz vsakodnevnega življenja

Izobraževalne vsebine: vsebine bo določila stroka

Poti izobraževanja: šolski sistem

Merjenje rezultatov: ovrednotenje pilotnega modela

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja: sredstva evropskih strukturnih skladov na MŠŠ

5.1.2 Izobraževalna shema Otroci v osnovnih šolah

Skrbnika in programa v izobraževalni shemi:

MŠŠ – pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja

MF – osrednja spletna stran

Izvajalci programa:

pilotni model – izbrani izvajalec

osrednja spletna stran – skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

Čas trajanja:

pilotni model: dve leti

osrednja spletna stran: nedoločen čas s pričetkom oktobra 2011

Ključne življenjske okoliščine: doživljanje in spoznavanje vsakodnevnega življenja

Ključne potrebe po finančni sposobnosti: razvoj osnovnih spretnosti in znanja za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, osnovna tveganja in kje poiskati nasvet

Izobraževalne vsebine:

pilotni model: vsebine bo določila stroka

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

Poti izobraževanja: šolski sistem, internet, brošure, informacijske točke (knjižnice ...), predavanja

Merjenje rezultatov: ovrednotenje pilotnega modela

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

pilotni model: sredstva evropskih strukturnih skladov na MŠŠ

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

5.1.3 Izobraževalna shema Mladostniki v srednjih šolah

Skrbnika in programa, ki se bosta izvajala v izobraževalni shemi:

MŠŠ – pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja

MF – osrednja spletna stran

Izvajalci programa:

pilotni model – izbrani izvajalec

osrednja spletna stran – skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

Čas trajanja:

pilotni model: dve leti

osrednja spletna stran: nedoločen čas s pričetkom oktobra 2011

Ključne življenjske okoliščine: priprava na neodvisnost

Ključne potrebe po finančni sposobnosti: osvojitve spretnosti in znanja za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ in finančno načrtovanje. Osnovno spoznavanje finančnih produktov/storitev, načel tveganja, vloge ponudnikov, nadzornih organov in potrošniških organizacij

Izobraževalne vsebine:

pilotni model: vsebine bo določila stroka

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

Poti izobraževanja: šolski sistem, internet, brošure, informacijske točke, knjižnice, predavanja/predstavitve

Merjenje rezultatov: ovrednotenje pilotnega modela

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

pilotni model: sredstva evropskih strukturnih skladov na MŠŠ

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

5.1.4 Izobraževalna shema Mladi odrasli na visokih/višjih šolah

Skrbnika in programa, ki se bosta izvajala v izobraževalni shemi:

MF – osrednja spletna stran,

MG – javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov

Izvajalci programa:

osrednja spletna stran: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: izbrani izvajalec

Čas trajanja: nedoločen čas

Ključne življenjske okoliščine: priprava na neodvisnost

Ključne potrebe po finančni sposobnosti: poglobljena usposobljenost za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbira finančnih produktov/storitev in obveščenost o finančnih gibanjih

Izobraževalne vsebine:

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: vsebine bo določila stroka

Poti izobraževanja: internet, brošure, predavanja/predstavitve, informacijske točke (knjižnice, brezplačne telefonske linije ...), tematski prispevki v medijih

Merjenje rezultatov: z obiski spletnih strani

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: MG v okviru sredstev za izvajanje javne službe svetovanja in javne službe izobraževanja in obveščanja in sredstev za izvedbo projektov s področja varstva potrošnikov

5.1.5 Izobraževalna shema Mladi odrasli zunaj formalnega izobraževalnega sistema

Skrbniki in programi, ki se bodo izvajali v izobraževalni shemi:

MŠŠ – projektno učenje mladih,

MF – osrednja spletna stran,

MDDSZ – razvoj novih poti izobraževanja

MG – javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov

Čas trajanja: nedoločen čas

Izvajalci programa:

projektno učenje mladih: izbrani izvajalec

osrednja spletna stran: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

razvoj novih poti izobraževanja: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: izbrani izvajalec

Ključne življenjske okoliščine: priprava na neodvisnost, začetek delovnega življenja, rojstvo otroka, brezposelnost, revščina, prezadolženost

Ključne potrebe po finančni sposobnosti: poglobljena usposobljenost za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbira finančnih produktov/storitev, obveščenost o finančnih gibanjih

Izobraževalne vsebine:

projektno učenje mladih: vsebine bo določila stroka

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

razvoj novih poti izobraževanja: vsebine bo določila stroka

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: vsebine bo določila stroka

Poti izobraževanja: internet, brošure, predavanja/predstavitve, informacijske točke (centri za socialno delo (v nadaljnjem besedilu: CSD), knjižnice, brezplačne telefonske linije ...), tematski prispevki v medijih

Merjenje dosežkov: prek učnih izidov, obiskov spletne strani, merjenja zadovoljstva uporabnikov in izvajalcev

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

projektno učenje mladih: sredstva evropskih strukturnih skladov na MŠŠ

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

razvoj novih poti izobraževanja: finančno nevtralen ukrep

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: MG v okviru sredstev za izvajanje javne službe svetovanja in javne službe izobraževanja in obveščanja in sredstev za izvedbo projektov s področja varstva potrošnikov

5.1.6 Izobraževalna shema Odrasli zaposleni

Skrbniki in programi, ki se bodo izvajali v izobraževalni shemi:

MDDSZ – predstavitev dodatnega pokojninskega zavarovanja

MF – osrednja spletna stran, točke za stike,

MG – javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov

Izvajalci programa:

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

osrednja spletna stran: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

točka za stike: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: izbrani izvajalec

Čas trajanja:

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: nedoločen čas s pričetkom novembra 2011

osrednja spletna stran: nedoločen čas s pričetkom oktobra 2011

javna služba svetovanja in obveščanje potrošnikov: nedoločen čas

Ključne življenjske okoliščine: začetek delovnega življenja, skupno gospodinjstvo, nakup nepremičnine, rojstvo otroka, pomoč otroku, ločitev, osebni pokojninski načrt

Ključne potrebe po finančni sposobnosti: poglobljena usposobljenost za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbira finančnih produktov/storitev, obveščenost o finančnih gibanjih

Izobraževalne vsebine:

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: vsebine bo določila stroka

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

točka za stike: vsebine bo določil uredniški odbor

javna služba svetovanja in obveščanje potrošnikov: vsebine bo določila stroka

poti izobraževanja: internet, brošure, predavanja/predstavitve, točke za stike, informacijske točke (knjižnice, brezplačne telefonske linije ...)

Merjenje rezultatov: obisk spletne strani, število klicev brezplačnih telefonskih števil, merjenje zadovoljstva izvajalcev in uporabnikov, rast števila udeležencev, medijska pokritost

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: finančno nevtralen ukrep

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

točka za stike: finančno nevtralen ukrep

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: MG v okviru sredstev za izvajanje javne službe svetovanja in javne službe izobraževanja in obveščanja in sredstev za izvedbo projektov s področja varstva potrošnikov.

5.1.7 Izobraževalna shema Starejši prebivalci

Skrbniki in programi, ki se bodo izvajali v izobraževalni shemi:

MDDSZ – razvijanje novih poti izobraževanja

MDDSZ – predstavitev dodatnega pokojninskega zavarovanja

MF – osrednja spletna stran,

MG – javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov

Izvajalci programa:

razvijanje novih poti izobraževanja: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

predstavitev dodatnega pokojninskega zavarovanja: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

osrednja spletna stran: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: izbrani izvajalec

Čas trajanja:

razvijanje novih poti izobraževanja: nedoločen čas

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: nedoločen čas s pričetkom novembra 2011

osrednja spletna stran: nedoločen čas s pričetkom oktobra 2011

javna služba svetovanja in obveščanje potrošnikov: nedoločen čas

Ključne življenjske okoliščine: privajanje na nove okoliščine, finančna pomoč otrok

Ključne potrebe po finančni sposobnosti: poglobljena usposobljenost za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbiro finančnih produktov/storitev, obveščenost o finančnih gibanjih

Izobraževalne vsebine:

razvijanje novih poti izobraževanja: vsebino bo določila stroka

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: vsebine bo določila stroka

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: vsebino bo določila stroka

Poti izobraževanja: internet, brošure, informacijske točke, CSD, knjižnice, brezplačne telefonske linije ...)

Merjenje rezultatov: obisk spletnih strani, število klicev brezplačnih telefonskih linij, merjenje zadovoljstva izvajalcev in uporabnikov, rast števila udeležencev, medijska pokritost, prejeta povpraševanja po brošurah

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

razvijanje novih poti izobraževanja: finančno nevtralen ukrep

predstavitev javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: finančno nevtralen ukrep

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: MG v okviru sredstev za izvajanje javne službe svetovanja in javne službe izobraževanja in obveščanja in sredstev za izvedbo projektov s področja varstva potrošnikov

5.1.8 Posebne ciljne skupine (brezposelni, socialno ogroženi, finančno izključeni)

Skrbniki in programi, ki se bodo izvajali v izobraževalni shemi:

MDDSZ – razvijanje novih poti izobraževanja

MF – osrednja spletna stran

MG – javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov

Izvajalci programa:

razvijanje novih poti izobraževanja: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

osrednja spletna stran: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: izbrani izvajalec

Čas trajanja: nedoločen čas

Ključne življenjske okoliščine: brezposelnost, revščina, prezadolženost, socialna stiska

Ključne potrebe: poglobljena usposobljenost za usklajevanje izdatkov z dohodki, spremljanje osebnih financ, finančno načrtovanje, izbira finančnih produktov/storitev, informiranost o finančnih gibanjih

Izobraževalne vsebine:

razvijanje novih poti izobraževanja: vsebine bo določila stroka

osrednja spletna stran: vsebine bo določila stroka

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: vsebine bo določila stroka

Poti izobraževanja: CSD, socialnovarstveni zavodi, Zavod za zaposlovanje, knjižnice, internet, brošure, predavanja, informacijske točke, tematski prispevki v medijih

Merjenje rezultatov: obisk spletne strani in informacijskih točk, število klicev brezplačnih telefonskih števil, merjenje zadovoljstva izvajalcev in uporabnikov, rast števila udeležencev, medijska pokritost

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

razvijanje novih poti izobraževanja: finančno nevtralen ukrep

osrednja spletna stran: finančno nevtralen ukrep

javna služba svetovanja in obveščanja potrošnikov: MG v okviru sredstev za izvajanje javne službe svetovanja in javne službe izobraževanja in obveščanja in sredstev za izvedbo projektov s področja varstva potrošnikov

5.1.9 Izobraževalna shema izobraževalci

Skrbniki in programi, ki se bodo izvajali v izobraževalni shemi:

MŠŠ – pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja,

MF – točka za stike

MDDSZ – predstavitev dodatnega pokojninskega zavarovanja

Izvajalci programa:

pilotni model: izbrani izvajalec

točka za stike: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

predstavitelj javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: skrbnik neposredno in prek drugih izvajalcev

Čas trajanja:

pilotni model: dve leti

točka za stike: nedoločen čas s pričetkom oktobra 2011

predstavitelj javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: nedoločen čas s pričetkom novembra 2011

Ključne potrebe: pridobitev strokovnih podlag, didaktičnih pripomočkov, gradiva za učitelje, ki se pri posameznih predmetih, ki jih poučujejo, srečujejo z vsebinami finančnega izobraževanja, ter druge izobraževalce. Racionalnejša in boljša izraba učnih ur, ki so namenjene omenjenim vsebinam. Centraliziran vir podatkov za morebitne raziskovalce področja

Izobraževalne vsebine: vsebine programov bo določila stroka

poti izobraževanja: internet, konference, delavnice, knjižnice, točka za stike

Merjenje rezultatov: ovrednotenje pilotnega modela, obisk spletne strani, merjenje zadovoljstva izvajalcev in uporabnikov, rast števila udeležencev, medijska pokritost

Mednarodni kontekst: navezava na spletni portal EK Dolceta

Viri financiranja:

pilotni model: sredstva evropskih strukturnih skladov na MŠŠ

točka za stike: finančno nevtralen ukrep

predstavitelj javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja: finančno nevtralen ukrep

5.2 *Kratkoročne rešitve*

Oblikovanje osrednje spletne strani

Na osrednji spletni strani bodo osnovne informacije ter opozorila, namenjena posameznikom. Nadaljnje, podrobnejše informacije bodo zagotavljale posamezne ustanove vseh resorjev, njihove vsebine pa bodo povezane na osrednjo spletno stran z elektronsko povezavo. Pri oblikovanju strani se bo razmišljalo o primernih vsebinah, pa tudi o predstavitvi spletne strani navzven. Pri oblikovanju osrednje spletne strani bo sodeloval **uredniški odbor**, ki bo skrbel za izmenjavo mnenj o ustreznosti vsebin. Naloga uredniškega odbora bo operativna pomoč skrbniku.

Na osrednji spletni strani bo vzpostavljena tudi **točka za stike za finančno izobraževanje**, namenjena predvsem pripravljavcem in izvajalcem programov finančnega izobraževanja ter izobraževalcem, ki bi imeli na enem mestu in enostavno dostop do točnih in najnovejših virov. **Točka za stike** naj bi spodbujala finančno izobraževanje in s pomočjo sodobnih komunikacijskih sredstev vzpostavljala mrežno povezavo vseh deležnikov finančnega izobraževanja v Republiki Sloveniji, ki naj bi spodbudila sodelovanje med zainteresiranimi stranmi ter omogočila izmenjavo znanja in norm (s tem so mišljena priporočila, navodila, etični kodeksi ... državni in mednarodni) ter študijskega gradiva, zmanjšala asimetričnost in razpršenost obstoječih informacij, njihovo nepotrebno prekrivanje ter iskala sinergične učinke v povezavi z drugimi vladnimi politikami, ki vplivajo na varstvo državljanov in **vseživljenjsko učenje s področja financ**. Osrednja spletna stran je namenjena vsem ciljnim skupinam.

Izdaja brošur

Izdajanje brošur je že zdaj eden od osnovnih načinov obveščanja posameznikov o aktualnih vsebinah z različnih finančnih področij. Izdaja brošur se predvideva večinoma v elektronski obliki. Brošure so namenjene vsem ciljnim skupinam.

Organiziranje medijskih dejavnosti

Za dviganje ozaveščenosti glede težav, ki jih povzroča nizka stopnja finančne sposobnosti, se predvideva organiziranje medijskih kampanj, ki so namenjene vsem ciljnim skupinam, razen otrokom v vrtcih.

Izobraževanje izobraževalcev

Zavod Republike Slovenije za šolstvo v okviru strokovnega izpopolnjevanja strokovnih delavcev, zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, izvaja in bo izvajal programe v obliki posvetov, simpozijev, delavnic, regionalnih študijskih srečanj učiteljev in podobno. Novost pri izobraževanju je tudi uporaba kakovostnega didaktičnega e-gradiva v okviru evropskega projekta Dolceta. Zavod Republike Slovenije za šolstvo dejavno sodeluje pri projektu Dolceta, saj je pristojen za razpošiljanje gradiva do omenjenih ciljnih skupin, nastalih pri omenjenem projektu.

5.3 *Dolgoročne rešitve*

Pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja

MŠŠ naj bi v okviru finančnih sredstev evropskih strukturnih skladov razpisalo projekt, ki bi bil pilotni model oziroma poskus uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja. Projekt naj bi zagotovil pridobitev strokovnih podlag, didaktičnih pripomočkov, gradiva za učitelje, ki se pri posameznih predmetih, ki jih poučujejo, srečujejo z

vsebinami finančnega izobraževanja. To bi pomenilo racionalnejšo in boljšo izrabo učnih ur, ki so namenjene omenjenim vsebinam. Projekt naj bi potekal dve leti, višina sredstev za omenjeni projekt pa je odvisna predvsem od višine razpoložljivih sredstev evropskih strukturnih skladov na MŠŠ. Ciljne skupine, ki sodelujejo pri omenjenem pilotnem modelu, so otroci v vrtcu, učenci v osnovnih in srednjih šolah, ter izobraževalci (vzgojitelji, učitelji – skratka, akterji vzgojno-izobraževalnega procesa na stopnjah douniverzitetnega izobraževanja).

Razvijanje novih poti izobraževanja

CSD-ji so lahko ena izmed točk za stike oziroma poti za dajanje informacij. Vsebine se lahko razširjajo po spletnih straneh in informativnih publikacijah, ki bi bile prilagojene posameznim skupinam uporabnikov (MDDSZ razmišlja o možnosti, da bi na CSD-je postavili računalnike, na katerih bi imeli uporabniki možnost dostopa do različnih spletnih strani). Vsebino finančnoizobraževalnega gradiva (informativnih publikacij) in spletne strani bi pripravili s sodelovanjem drugih ustanov (MF), MDDSZ pa bi lahko sodelovalo pri priredbi vsebine za posamezne ciljne skupine.

MDDSZ na podlagi javnega razpisa sofinancira programe socialnega varstva. V okviru razvojnih in eksperimentalnih programov bi lahko (z javnim razpisom) sofinancirali tudi programe finančnega izobraževanja različnih ranljivih skupin prebivalstva (osebe s težavami v duševnem zdravju, osebe žrtve nasilja, invalidi, odvisniki, Romi). Pri tem bo treba pri pripravi razpisa dodati finančno izobraževanje in izvesti predstavitev med posameznimi izvajalci (spodbujanje morebitnih izobraževalcev za oblikovanje tovrstnih programov). Predstavitveno akcijo bi oblikovali skupaj z drugimi pristojnimi ustanovami.

Smiselno bi bilo vključiti tudi nevladne organizacije, saj lahko pomembno prispevajo k širjenju informacij (npr. Zveza društev upokojencev, nevladne organizacije za duševno zdravje ipd.).

6 Predlogi ukrepov in nalog za izvedbo predlaganih rešitev

6.1 Osrednja spletna stran

6.1.1 Oblikovanje osrednje spletne strani in usklajevanje dejavnosti

MF bo na uradni spletni strani oblikovalo posebno mesto, namenjeno finančnemu izobraževanju posameznikov in izobraževanju izobraževalcev (NKT). Dejavnosti bo usklajevalo v uredniškem odboru. Vsebina informacij bo prilagojena posameznim skupinam, razdeljenim v ciljne skupine oziroma posamezne izobraževalne sheme. Pri oblikovanju spletne strani bodo s svojimi prispevki in internetnimi povezavami sodelovali: MDDSZ, MŠŠ, MG in vsi zainteresirani deležniki, ki izpolnjujejo merila, ki jih postavlja NPFI. Osnovno ogrodje spletne strani bo tako:

FINANČNO IZOBRAŽEVANJE

- **točka za stike**
 - zbirka podatkov (spletna portala EK Dolceta in EDFE, opozorila, dostopno izobraževalno gradivo, priporočila in dobre prakse, etični kodeksi ...)

- **fizične osebe**

- otroci (povezava na MŠŠ)
- mladostniki (povezava na MŠŠ, MG)
- mladi zunaj formalnega izobraževanja (povezava na MŠŠ, MDDSZ, MG, nadzorniki)
- zaposleni (povezava na MDDSZ, MF, MG, MŠŠ, ZPS, nadzorniki)
- starostniki (povezava na MDDSZ, nadzorniki)
- posebne ciljne skupine (povezava na MDDSZ, MG, MŠŠ, nadzorniki)
- izobraževalci (povezava na MŠŠ)

- **povezave na sorodne spletne strani**

MDDSZ bo na uradni spletni strani pripravilo pregled veljavne zakonodaje, razvoj dodatnega pokojninskega zavarovanja v smislu morebitnih sprememb Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/2006, četrto prečiščeno besedilo) ter enkrat letno (po stanju na dan 31. decembra) objavljalo:

- število in imena pokojninskih skladov in podskladov, na podlagi katerih se izvajajo odobreni pokojninski načrti,
- pravice člana na podlagi članstva v sistemu dodatnega pokojninskega varčevanja;
- najnižjo in najvišjo letno stopnjo donosa pokojninskih skladov,
- višino sredstev, naloženih v pokojninskih skladih,
- število članov glede na posamezno obliko pokojninskega sklada in podsklada,
- povprečno vplačano mesečno premijo,
- stroške, ki jih zaračunavajo upravljavci.

Posodobljena spletna stran bo povezljiva z osrednjo spletno stranjo na MF.

MŠŠ bo sproti posodabljalo spletno stran, ki bo povezljiva z osrednjo spletno stranjo na MF in proučilo možnost za razširitev ter celostno in sistematično vključitev finančnega izobraževanja v obvezen del šolskih učnih načrtov.

MG bo aktivno posodabljalo spletno stran, ki bo povezljiva z osrednjo spletno stranjo na MF.

6.1.2 Uredniški odbor

V sklopu osrednje spletne strani bo deloval uredniški odbor, sestavljen iz pripravljavcev spletnih vsebin. Njegova naloga bo operativna podpora skrbniku pri oblikovanju primernih, nepristranskih vsebin in vzdrževanju aktualnosti tem ob upoštevanju meril, ki jih določa NPMI.

6.1.3 Točka za stike

Z vzpostavitvijo **točke za stike** se bo oblikoval medsebojni odnos vseh deležnikov, ki jih zavezujejo smernice OECD in EU ter vladne politike, ki vplivajo na varstvo državljanov in vseživljenjsko učenje s področja financ.

MF bo na osrednji spletni strani vzpostavilo **točko za stike** za pripravljavce in izvajalce programov finančnega izobraževanja kot enotno vstopno točko. Za vzdrževanje in osveževanje podatkovne zbirke bo določena oseba za stike.

6.1.4 Ocena finančnih učinkov

Osrednja spletna stran bo vzpostavljena skladno z obstoječimi kadrovskimi in materialnimi možnostmi. Sodelovanje v uredniškem odboru ne bo plačano. Funkcija bo častna. Ukrep ne predvideva finančnih posledic.

6.2 Izdaja brošur

MG vsako leto na podlagi javnega razpisa sofinancira projekte s področja varstva potrošnikov in podpira izdelavo in razpošiljanje brošur, ki seznanjajo potrošnike o vseh zanje pomembnih dejstvih in ugotovitvah. Javni razpisi bodo financirani v skladu z razpoložljivimi sredstvi.

6.3 Organiziranje medijskih dejavnosti

Predstavitvene dejavnosti bodo potekale v okviru povezovanja služb za odnose z javnostmi sodelujočih ministrstev. Vlada Republike Slovenije se bo zavzemala za sodelovanje in enotnost pri predstavitvenih dejavnostih drugih deležnikov finančnega izobraževanja.

MF se bo zavzemalo za predstavitev finančnega izobraževanja. Predstavniki MF bodo sodelovali kot strokovnjaki s posameznih finančnih področij.

MDDSZ bo ozaveščalo prebivalstvo o pomembnosti pokojninskega zavarovanja in dodatnih oblik varčevanja za starost. Poleg predstavitve in ozaveščanja zavarovancev o višini njihovih pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja ter pomembnosti dodatnega pokojninskega zavarovanja MDDSZ predvideva te morebitne dejavnosti:

- vzpostavitev posebne spletne strani ali odstrani na spletnih straneh Vlade Republike Slovenije, na katerih bodo zbrane vse ključne informacije o sprejetih spremembah in njihove praktične ponazoritve;
- vzpostavitev posebne rubrike z navedeno tematiko na spletnih straneh MDDSZ;
- vzpostavitev odprtega telefona za državljane, s pomočjo katerega bodo ustrezno usposobljeni telefonisti državljanom pojasnjevali učinke sprememb pri posebnih primerih;
- organizacija večjega sklopa nastopov predstavnikov MDDSZ, ZPIZ in zunanjih strokovnjakov;
- sodelovanje z ZPIZ pri odgovarjanju na vprašanja in pobude državljanov;
- povezovanje delovanja služb za odnose z javnostmi ministrstev, ki se ukvarjajo z vprašanji starejših državljanov;
- sodelovanje z interesnimi združenji starejših občanov, pri čemer bi bila izrazito dodana vrednost predvsem njihove mreže na kraju samem.

Ocena finančnih učinkov bo dana, ko bodo ukrepi potrjeni, finančna sredstva pa bo zagotovilo MDDSZ.

MŠŠ se bo zavzemalo za predstavitev o finančnem izobraževanju. Njihovi predstavniki bodo sodelovali s strokovnjaki, ki pokrivajo omenjeno področje (Zavod Slovenije za šolstvo, Pedagoški inštitut, Šola za ravnatelje, Pedagoška fakulteta).

MG bo na spletni strani objavljajal oziroma opozarjal na sprejetje potrošnikom pomembne zakonodaje oziroma omogočal dostop do vse zakonodaje, ki se nanaša na varstvo potrošnikov.

6.4 Izobraževanje izobraževalcev

MF bo zagotavljalo sodelovanje strokovnjakov s finančnega področja pri **točki za stike**.

MDDSZ bo v okviru predstavitve javne politike na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja izobraževalo predstavnike reprezentativnih sindikatov in predstavnike združenja delodajalcev, ki bodo prevzemali pobudo za predstavitev te oblike zavarovanja po posameznih podjetjih. MDDSZ bo zagotavljalo izobraževanje in predstavitev brezplačno v okviru rednih službenih obveznosti.

MŠŠ bo na podlagi predvidenega pilotnega modela organiziralo izobraževanje izobraževalcev, ki naj ne bi bili le učitelji, temveč tudi starši.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo pri strokovnem izpopolnjevanju strokovnih delavcev, zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, izvaja in bo izvajal programe, na katerih izobražujejo izobraževalce, katerih delovno področje se dotika vsebin finančnega izobraževanja v obliki posvetov, simpozijev, delavnic, regionalnih študijskih srečanj učiteljev in podobno.

MG bo v skladu z razpoložljivimi sredstvi in osebjem nadaljeval svetovanje potrošnikom kot javno službo, brezplačno dostopno vsem državljanom Republike Slovenije.

6.5 Pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja

MŠŠ naj bi skladno s finančnimi sredstvi evropskih strukturnih skladov razpisalo projekt, ki bo pilotni model uvajanja finančnega izobraževanja v slovenski prostor vzgoje in izobraževanja. Projekt bo zagotovil pridobitev strokovnih podlag, didaktičnih pripomočkov, gradiva za učitelje, ki se pri posameznih predmetih, ki jih poučujejo, srečujejo z vsebinami finančnega izobraževanja. To bi pomenilo racionalnejšo in kakovostnejšo porabo učnih ur, ki so namenjene omenjenim vsebinam. Projekt naj bi potekal dve leti, višina sredstev za omenjeni projekt pa je odvisna predvsem od višine razpoložljivih sredstev evropskih strukturnih skladov na MŠŠ.

Cilji projekta bodo:

1. oblikovanje strokovnih podlag, ki bodo prispevale k zagotavljanju kakovostnega znanja ob upoštevanju rezultatov domačih in tujih praks z analizo stanja in smernicami za v prihodnje;
2. oblikovanje strokovnega gradiva za izobraževanje multiplikatorjev, učnega gradiva ter drugih didaktičnih pripomočkov;
3. izvedba pilotnega modela z multiplikatorji in učenci;
4. ovrednotenje gradiva in metod izobraževanja.

6.6 Razvijanje novih poti izobraževanja

MF prouči možnost vključevanja finančnega izobraževanja prek specialnih knjižnic.

MDDSZ bo ustanovilo odbor pokojninskega sklada. Predlog nove reforme pokojninske zakonodaje predvideva za vsak ustanovljeni pokojninski sklad ustanovitev posebnega nadzornega odbora, katerega naloga ne bo izključno samo nadzor nad poslovanjem, ampak tudi obveščanje članov pokojninskega sklada o poslovanju in morebitnih kršitvah določb pokojninskega načrta. Predvideno je, da bo sodelovanje v odborih pokojninskih skladov neodplačno, funkcija pa bo častna. Ukrep nima finančnega učinka.

MG bo v okviru podeljene koncesije za izdajanje revije za potrošnike VIP in v skladu s pogodbo z izdajateljem – nevladno potrošniško organizacijo zagotavljal, da bo revija dostopna v vseh šolskih in javnih knjižnicah.

7 Sklep

S tem NPFI se v RS začne sistematično in usklajeno prizadevanje za dvig finančne sposobnosti na državni ravni. Osredotoča se na posebne potrebe petih ciljnih skupin. Vzpostavitev mrežnega povezovanja skrbnikov in izvajalcev izobraževalnih shem in uresničevanja kratkoročnih in dolgoročnih rešitev, iz katerih so sestavljene posamezne izobraževalne sheme, zahteva tudi redno preverjanje njihove praktične uporabnosti in izvedljivosti. Zaradi potrebe po sprotnem prilagajanju vsebin in načinov za doseganje najučinkovitejših načinov finančnega izobraževanja v predstavljenih kontekstih NPFI vsebuje tudi napotke za redno, sistemsko spremljanje njegovega izvajanja, vrednotenje napredka posamezne izobraževalne sheme ter doseganja ciljev NPFI v celoti. NPFI predvideva tudi navezovanje na evropsko zbirko podatkov EDFE, ki omogoča izmenjavo najboljših evropskih praks in učenje iz izkušenj tistih, ki imajo tovrstne programe že razvite.